

bulletin 10

ab ŘÍJEN 2007

akademický

Optická mikroskopie, která slouží k vědeckému poznání, stála u nápadu uspořádat výstavu Světlo v kamenech (více na str. 12–13).

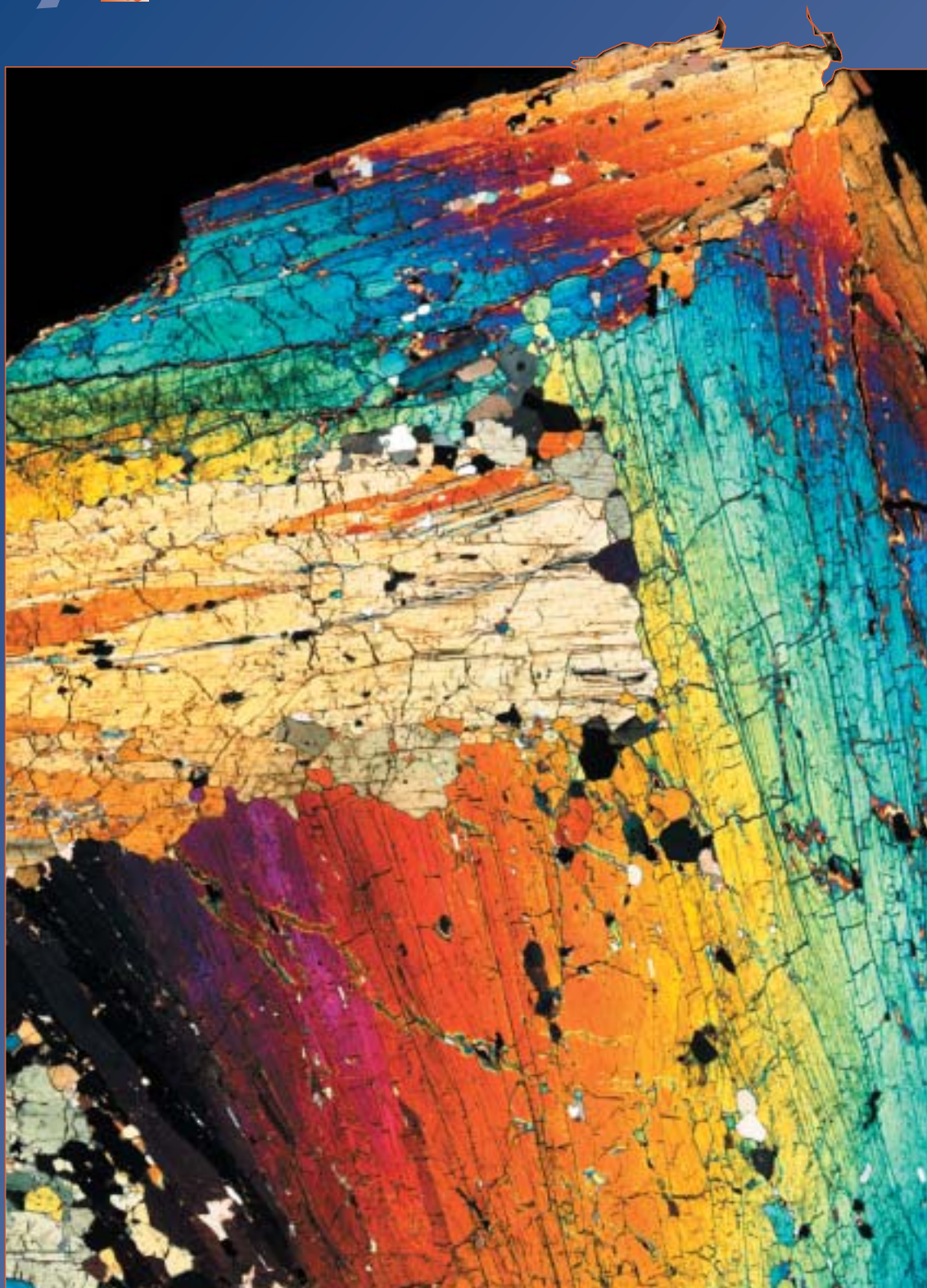

FOTO: JIRÍ ŠLUČKA A JIRÍ MALÝ, ARCHIV AUTORŮ

EVROPSKÝ DŮM V KRÁLÍKÁCH

Krásné babí léto v sobotu 22. 9. 2007 přálo slavnosti otevření Evropského domu v městečku Králíky na česko-polském pomezí. Slavnost byla zasazena do 3. kulturního setkání Králíky-Miedzylesie a oslav 15. výročí Sdružení obcí Orlicko.

Tomuto regionu se Akademie věd ČR věnuje již několik let v rámci společných projektů právě se Sdružením obcí Orlicko. Presentaci přírodovědného i historického výzkumu zdejšího teritoria najdete v interiéru bývalého měšťanského, dnes Evropského domu. Místopředseda AV ČR Jiří Velemínský promluvil nejen při zahájení provozu nového centra pro setkávání našich, polských i německých občanů, ale také na náměstí při příležitosti oslav 15. výročí Sdružení obcí Orlicko.

Text a foto HaM

HORKÉ TÉMA – EXCELENCE

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SSC

Slova excellence a centrum excellence se skloňují ve všech pádech. Jenže význam slova může být chápán velmi rozdílně. To vyplývá i z ohlasů ředitelů veřejných výzkumných institucí na anketní otázku Akademického bulletinu, co dělají pro dosažení excellence ve výzkumu. Abychom vyšli vstříč našim čtenářům, zejména vědeckým pracovníkům a vedoucím ústavů, požádala jsem předsedu AV ČR prof. Václava Pačese, zda by mohl upřesnit, podle jakých kritérií lze excelenci stanovit.

AV ČR je instituce, která se primárně věnuje základnímu – vyhledávacímu – výzkumu. V něm, přinejmenším v přírodovědných oborech, jsou hlavním výstupem publikace původních výsledků, které se získaly vědeckou prací. V dnešní době jsou vědecké mezinárodní časopisy hodnoceny podle různých kritérií, např. impakt faktorem. Kvalita publikace je posuzována podle impaktového faktoru časopisu, v němž je otištěna, ale také podle citovanosti, podle toho, kolik má autorů, a dalších kritérií. Přestože je to trochu „kalkulačková“ metoda, je velmi důležitá jako základ hodnocení vědecké práce jednotlivce, skupiny, ústavu i celé země. Proto v Akademii klademe velký důraz na publikování původních výsledků v co nejlepších časopisech. Kromě toho se jednotlivci, ústavy i celá instituce prezentují dalšími důležitými aktivitami, např. zvaním na přednášky na mezinárodních kongresech nebo pozváním k napsání review. Důležité jsou výsledky, jež se přímo aplikují, např. nový lék nebo nový přístroj; ty jsou přinejmenším na úrovni skvělé publikace, ne-li vyšší.

Obálka	
Evropský dům v Králikách	2
Nové knihy	3
Obsah, úvodník	
Horké téma – excellence	1
Noví ředitelé	
Tři otázky pro ředitele ústavů AV ČR, v. v. i.	3
Událost	
Liblický zámek opět žije	8
Liblické konferenční centrum v letech 1952–1989	8
Nadčasové Liblice	10
Téma měsíce	
Světlo v kamenech aneb Chvála optické mikroskopie	12
Věda a výzkum	
Evropská škola fyziky vysokých energií	14
Blízká setkávání Otevřené vědy	16
Ženám ve vědě	17
ICPIG podruhé v Praze	18
Věda a víra aneb O dorozumívání 2	20
Portréty z archivu	
Josef Král	23
Osobnost	
Badatel i intelektuální provokatér	24
Z Bruselu	
Evropský výzkumný prostor – názory se liší	26
Priority portugalského předsednictví ve vědě	27
225. zasedání Rady pro výzkum a vývoj	28
36. zasedání Akademické rady AV ČR	30
Kultura a společnost	
Saying it ...on paper (18)	31
Rozhovor	
Dobrá kniha určitě stojí za úsilí	32
Academia	
Odborné publikace nakladatelství Academia	35
Resumé	36
Ohlasy čtenářů	
Důvěřuj, ale prověřuj	36

AKADEMICKÝ BULLETIN

Vydává: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 110 00 Praha 1, Národní 3
ISSN 1210-9525, registrační číslo MK ČR E 8392

Šéfredaktorka: Mgr. Marina Hužvárová (HaM), tel.: 221 403 531, e-mail: huzvarova@ssc.cas.cz

Redakce: Ing. Gabriela Štefániková (srd), tel.: 221 403 247, e-mail: stefanikova@ssc.cas.cz
Bc. Markéta Pavlíková – tajemnice redakce, tel.: 221 403 513, e-mail: pavlikova@ssc.cas.cz
Prom. hist. Sylva Daníčková, tel.: 221 403 375, e-mail: danicikova@ssc.cas.cz

Překlad resumé: Gabriela Štefániková, John Novotný
Jazyková korektura: Irena Vítková, tel.: 221 403 289, e-mail: vitkova@kav.cas.cz

Redakční rada: předseda – doc. RNDr. Jiří Kolbek, CSc., DSc. (AR); členové – PhDr. Antonín Kostlán, CSc., Ing. Karel Pacner, Jiří Padevět, Mgr. Tomáš Palatý, prof. PhDr. František Šmahel, DrSc., JUDr. Miroslav Šmidák

Grafická úprava: Zuzana Grubnerová
Tisk: Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5, e-mail: serifa@volny.cz

Příspěvky přijímáme e-mailem na adresy redaktorů nebo abicko@ssc.cas.cz.
Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit. Za odborný obsah příspěvku ručí autor.
Nevyžádané rukopisy nevracíme.

Adresa redakce: Praha 1, Národní 3, 3. patro – Viola; <http://abicko.avcr.cz>, <http://ab.avcr.cz>.
AB 10/2007 vychází 12. října 2007.

Ale v Akademii věd máme i humanitní obory a společenské vědy a také technické obory, kde se kritérium hodnocení trochu posouvá. I u technických věd mají publikace původních výsledků velký význam, třebaže může převažovat složka přímých aplikačních výsledků. Významné jsou patenty, ale jen ty, které vedou k praktickému využití výsledků.

FOTO: ARCHIV SSC

V oborech humanitních a společenských věd je hodnocení vědecké práce nejtěžší. Některé mají například regionální charakter. Práce se často publikují v jiných typech časopisů, třeba neimpaktovaných. U části těchto oborů jsou důležité knihy, leckdy výstavy nebo sborníky k výstavám, někdy se počítají i obsáhlé recenze. Vzpomínám si, jak Graham Green jednou řekl, že nejlepší recenzi na jeho knihu napsal Josef Škvorecký, který tenkrát nejlépe pochopil, co v té knize bylo. Takový intelektuální vklad zaslouží ocenění. Je třeba, aby si vědecká komunita daného oboru sama stanovila kritéria a aby sama dala najevo, kdo je vynikající a kdo ne. Přestože v hodnocení hrají velkou roli knihy, které nejsou impaktovány a mohou být napsány v češtině, přece jen by se i ve většině humanitních a společenských věd měl mezinárodní aspekt zdůrazňovat.

Pane předsedo, dostáváme se k druhému termínu a tím je centrum excelence. Jsou nějaká pravidla, podmínky a parametry, které musí splňovat, aby se mohlo takto nazývat?

Termín centrum excelence mám opravdu nerad. Centrum se nestává excelentním tím, že se tak nazývá, ale stává se excelentním svou prací. Každý ví, zda je pracoviště excelentní nebo ne bez ohledu na jeho název. Nehledě na to, že označení excelence nebo centrum excelence je časově limitováno. Někdy se může stát, že je skupina excelentní po nějakou dobu, poté se třeba vyčerpá tematika nebo odejdou schopní lidé a najednou už excelentní není. Tento termín se ale používá, a vím, že na evropské úrovni se centra excelence posuzují v zásadě podle kritérií, o nichž jsem v předchozí odpovědi hovořil.

Je bez diskuze, že vědu nelze direktivně řídit. Nemůže se však stát, že kvůli Národním programům výzkumu a vytčeným, tedy podporovaným, prioritním směrům výzkumu si nevíšimneme nějakého, obrazně řečeno, rozcestníku a přejedeme důležitou křižovatku?

To je dobrá otázka, protože já jsem zásadně proti stanovení jakýchkoli priorit v základním výzkumu. Stát má dostatek nástrojů k tomu, aby směřoval výzkum, kam potřebuje. Jednotlivá ministerstva mohou vypisovat programy na určitá témata, která je v dané době potřeba řešit.

Základní výzkum – to hlavní, co v Akademii věd děláme – by se neměl řídit nějakými prioritami, které byly určeny shora. Potenciál jednotlivce a jeho invence se nejlépe využije, když on sám navrhuje, co by se mělo dělat, a potom na to sežene (nebo ne-sežene) peníze v soutěži o grantovou podporu.

Při změnách v Akademii věd po roce 1989 se vycházelo z myšlenky, že ve státě s deseti miliony obyvatel nemůžeme dělat všechno, a že se tedy soustředíme jen na to, co je excelentní podle těch kritérií, o kterých jsem mluvil. Tenkrát se říkalo: Jestliže bude excelentní historiografie, budeme ji podporovat, když nebude excelentní fyzika, tak ji prostě dělat nebudeme. Já na to mám jiný názor. Myslím si, že instituce, jako je Akademie věd, by měla pokrývat víceméně celou vědu. Vždy bychom měli mít lidi, kteří mají přehled a zachytí nástup něčeho nového, důležitého a přeskupí síly tím směrem. Bohužel k takové flexibilitě máme daleko. Pokud v nějakém oboru něco není excelentní nebo velmi dobré, tak se to musíme snažit posílit. A snahou Akademie věd ČR by mělo být pokrytí všech vědních oborů v širším slova smyslu, a to kvalitní vědou.

MARINA HUŽVÁROVÁ

TŘI OTÁZKY PRO ŘEDITELE ÚSTAVŮ AV ČR, VEŘEJNÝCH VÝZKUMNÝCH INSTITUCÍ

V letním dvojčísle *Akademického bulletinu* jsme uveřejnili úplný přehled nově jmenovaných ředitelů akademických pracovišť – veřejných výzkumných institucí. Všem čelným představitelům vědeckých ústavů jsme shodně položili tři otázky:

1. **Jakým směrem plánujete vést rozvoj vašeho vědeckého pracoviště?**
2. **Co děláte pro dosažení excelence ve výzkumu?**
3. **Můžete už nyní hodnotit, jak se Vám pracuje v novém právním statutu?**

V tomto čísle otiskujeme prvních čtrnáct odpovědí, které přišly do uzávěrky. Některé odpovědi jsme museli redakčně krátit, ale jejich plné znění najdete na <http://abicko.avcr.cz/>.

I. OBLAST VĚD O NEŽIVÉ PŘÍRODĚ

RNDr. **Václav Cílek**, CSc.,
Geologický ústav AV ČR, v. v. i.

1. Doba vertikálního plánování je za námi, směr vědy si vědci určují sami tak, aby dostali granty a aby téma bylo publikovatelné v tzv. lepších časopisech. V takto nastavených podmínkách je hlavním zaměstnáním ředitele neškodit ostatním.

2. Říkám lidem, že jednou budeme muset platit dluhy vlád a že se pak může snadno stát, že kromě jiného dojde k redukci počtu vědců, takže je v jejich zájmu prosím, aby měli pěkné výstupy.

3. Můžu, ale nechci.

Prof. Ing. **Jan Flusser**, DrSc., **Ústav teorie informace a automatizace AV ČR, v. v. i.**

1. Nechci určovat direktivně nějaké prioritní směry a předepisovat svým kolegům, jakou problematikou se mají či nemají zabývat. K tomu nemám potřebný přehled ve všech oborech činnosti ústavu, a navíc v současném systému účelového financování by to ani nebylo možné. Budu však prosazovat,

že „právo na život a podporu“ mají v našem ústavu jen směry prokazatelně úspěšné, ať už se úspěch projevuje kvalitními publikacemi nebo dobrými aplikacemi, o které je zájem.

2. Mám trochu usnadněnou úlohu, protože už bývalý ředitel ústavu prof. Mareš razil zásadu, že jeden špičkový výsledek je lepší než deset průměrných. Požadavek excelence byl tedy v našem ústavu uplatňován (a pracovníky akceptován) již v minulosti a já nebudu muset v tomto směru nijak zásadně měnit myšlení lidí. Samozřejmě se budu snažit vylepšit konkrétní nástroje, od atestačních kritérií až k mimořádným odměnám za špičkové publikace, ale to by bylo na delší povídání.

3. Srovnává se mi těžko, neboť jsem v minulých podmínkách funkci ředitele nevykonával. Statut v. v. i. nám zatím přinesl hlavně velký nárůst administrativy, nutnost přepracovat všechny vnitřní

předpisy, povinnost mít dozorčí radu, provádět audit apod. Žádnou věc, která by pozitivně ovlivnila vědeckou činnost ústavu, jsem zatím nezaznamenal, ale třeba se v budoucnu nějaké klady objeví.

RNDr. **Radan Huth**, DrSc., **Ústav fyziky atmosféry AV ČR, v. v. i.**

1. Obecně řečeno, snažím se kultivovat a dále rozvíjet liberální prostředí, které na našem ústavu již tradičně panuje. Domnívám se, že právě liberální prostředí je důležitým předpokladem pro kvalitní vědeckou práci a pro zapojení mladých vědeckých pracovníků. Mým cílem

je udržet Ústav fyziky atmosféry mezi nejlépe hodnocenými pracovišti Akademie věd.

2. Snažím se výzkumné pracovníky odstínit od dopadů administrativních opatření, změn právních statutů, změn právních norem. Prosazuji, aby hospodářská správa byla servisem pro vědce a nikoliv naopak, kdy leckde hospodářská správa stanoví pravidla výhodná pro ni, nikoliv pro tvůrčí pracovníky. Dále jsem využil možností daných statutem v. v. i. a zavedl mzdový systém zvýhodňující kvalitní a produktivní vědce – viz níže. Připravuji systém odměňování za publikační aktivitu, vedení doktorandů a diplomantů a za další aktivity, které jsou projevem vědecké kvality.

3. Většina změn vyvolaných přechodem na statut v. v. i. je převážně administrativního, administrativně-ekonomického a formálního charakteru. Snad jedinou změnou významnou pro většinu pracovníků je možnost vytvoření vlastního mzdového předpisu. Této možnosti jsme u nás plně využili a vytvořili mzdový systém, který finančně ohodnocuje skutečnou výkonnost pracovníků, nikoliv „odsezená“ léta.

Doc. RNDr. **Petr Lukáš**, CSc., **Ústav fyziky materiálů AV ČR, v. v. i.**

1. Fyzika materiálů a materiálové vědy patří k rychle a trvale se rozvíjejícím vědním disciplínám s poměrně rychlým dopadem do průmyslové sféry. Celosvětově existuje v těchto oblastech mnoho aktivních institucí. Výzkumné aktivity ÚFM samozřejmě pokrývají jen segment celo-

světově studované problematiky. Je to zejména pečlivě zvolená specializace, která umožňuje konkurenceschopnost ÚFM. Volba specializace znamená koncentraci tam, kde lze očekávat zásadní výsledky s těmi lidskými a přístrojovými kapacitami, které máme k dispozici. Ne vždy můžeme konkurovat kvantitou (a bohužel leckdy ani kvalitou) přístrojového vybavení. O to víc se vyžaduje nasazení mozkové kapacity. Konkrétní rozvoj pracoviště vidím zejména v poskytování dobrých možností mladým vědeckým pracovníkům, v širším zapojení ústavu do rámcových projektů EU a dalších forem mezinárodní součinnosti, ve spolupráci s vývojovými laboratořemi mezinárodních koncernů působících na území ČR a v cíleném získávání nezbytných moderních přístrojů.

2. Jsem přesvědčen, že v rámci ústavu je možno již řadu let právem považovat některé vědecké pracovníky a skupiny za excelentní. Doložit to lze standardním způsobem (vysoký počet publikací ve špičkových mezinárodních časopisech daného oboru, vysoký počet pozvaných přednášek, vysoký citační ohlas). K udržení a rozšíření tohoto stavu používáme mj. motivační opatření, která nemusí být nutně vždy materiální povahy. Např. každoročně každý vědecký pracovník předloží přehled své publikační činnosti (a citačního ohlasu), který je pak k dispozici všem ostatním vědeckým pracovníkům. To samo o sobě vede ke zdravé kolegiální konkurenci.

3. Nový právní statut se nijak výrazně na činnosti ústavu neprojevil. V důsledku složitější struktury řízení přinesl zpomalení v rozhodovacím procesu, na druhé straně má určité malé výhody, např. ve větší volnosti v oceňování nejvýkonnějších pracovníků.

Ing. **Vlastimil Matějec**, CSc., Ústav fotoniky a elektroniky AV ČR, v. v. i.

1. ÚFE by se měl postupně stát vědeckým centrem rozvíjejícím výzkum, vývoj a vzdělávání ve fotonice, a to zejména v oblasti optických senzorů a pokročilých optických komunikací.

2. Vedení ústavu využívá institucionální investiční a mzdové prostředky, pro-

storová a personální opatření pro podporu jednotlivých pracovníků a skupin s excelentními výsledky. Zároveň se snaží vytvořit podmínky pro doplnění týmu kvalitními pracovníky s dlouhodobějšími zkušenostmi na renomovaných zahraničních pracovištích.

3. Až na zvýšení administrativní zátěže související s přechodem na novou právní formu, nemohu v současné době určit zásadní pozitiva ani negativa.

II. OBLAST VĚD O ŽIVÉ PŘÍRODĚ A CHEMICKÝCH VĚD

Prof. Ing. **Jiří Hanika**, DrSc., Ústav chemických procesů AV ČR, v. v. i.

1. Současné projekty a výzkumná témata odpovídají v mezích ekonomických možností současné době a ústav má solidní perspektivu. „Kmenoví“ pracovníci jsou plně zapojeni do mezinárodního dění a jsou schopni úspěšně soutěžit

o účelové finance. Pro budoucí rozvoj je nutno pokračovat ve spolupráci s fakultami vysokých škol a univerzit. Důležitou podmínkou jsou doktorandi a mladí kolegové z ČR, ale i ze zahraničí.

Budoucí rozvoj může ovlivnit reforma rezortu výzkumu a vývoje, případné změny formy institucionálního financování v. v. i. ve vazbě na hodnocení vědeckovýzkumných výsledků. Neméně důležité jsou aplikační výstupy mnoha ústavů, jejichž využití bude záviset na vývoji podnikatelského prostředí, na prostředcích z operačních programů atd.

2. Pojem excelence má mnoho rozměrů a často různorodou interpretaci – počty původních a přehledných článků, monografií, součty impaktních faktorů časopisů, počty citací autorů, realizované patenty a finanční přínosy z nich, míra zapojení laboratoří do mezinárodní spolupráce v oboru, dosažení převratného objevu nebo vynálezu či názor a klasifikace odborného grémia. Přes veškeré diskuze, zda existuje jedno měřítko, jaké váhy pro různé parametry zvolit apod., by vždy měla rozhodovat především kvalita výsledků.

Současná kritéria hodnocení vědy mohou zvýhodnit několik publikací na úkor jedné pořádné. Roztříštěnost podporuje i grantový systém s relativně malými projekty. Do budoucna bude nutné utvářet větší vědecké týmy a na grantech spolupracovat s dalšími pracovišti u nás i v zahraničí.

Také posuzování grantových projektů by mělo být efektivnější. Projekty by měli vybírat důvěryhodní a důstojně honorovaní recenzenti. Grantové agentury a její oborové komise by měly být rovněž opatrné na to, aby se společně se žádostí o posudek na grantový projekt neposílaly dobré nápady a náměty našich vědců zadarmo zahraniční konkurenci.

3. Heslem přechodu příspěvkových organizací na v. v. i. byl požadavek nezatěžovat vědecké pracovníky administrativními změnami. Ti snad nezaznamenali žádný dopad na kontinuitu řešení svých projektů. Naopak významnou změnu přinesl loni zaváděný nový ekonomicko-informační systém. Načasování souběhu obou těchto akcí nebylo optimální. Použití nového ekonomického systému přineslo dosti komplikací. Vzhledem k tomu, že jednotlivé projekty různých poskytovatelů mají jiná pravidla a požadavky, je zpracování ekonomické části projektů za použití systému VERSO náročnější.

Na managementy ústavů bylo soustředěno mnoho úkolů spojených s přechodem na v. v. i., zejména pokud šlo o vyjasnění majetkových poměrů, ustavení jejich orgánů a v počáteční fázi také o tvorbu nových interních předpisů a dalších dokumentů.

Prof. RNDr. **Václav Hořejší**, CSc., Ústav molekulární genetiky AV ČR, v. v. i.

1. ÚMG je dlouhodobě pracovištěm základního výzkumu v širokých oborech molekulární a buněčné biologie. Tak tomu bude i nadále. Ačkoli jsme rádi, že naše práce má i praktické aplikační výsledky a že u nás vznikají biotechnologické spin-off firmy, hlavní důraz bude

i nadále kladen na co nejkvalitnější základní výzkum, jehož výstupy by měly být publikace v mezinárodních časopisech s vysokým impaktovým faktorem. Naším cílem je ve všech ohledech se co nejdříve vyrovnat obdobným zahraničním špičkovým pracovištím, jako jsou např. relevantní německé ústavy Společnosti Maxe Plancka.

2. Myslím, že klíčem je pravidelné náročné hodnocení produktivity výzkumných skupin a hlavně vyvozování důsledků (pozitivních i negativních). Na našem ústavu došlo v loňském a letošním roce v souvislosti s přestěhováním do nové moderní budovy k velkým změnám – bylo zrušeno šest méně perspektivních skupin a místo nich byly zřízeny skupiny nové vedené mladšími vedoucími, kteří uspěli v náročném konkurzu. Tento proces bude dokončen v roce 2008 a předpokládám, že podobně se budou skupiny v budoucnosti obměňovat běžně při příležitosti pravidelného pětiletého hodnocení a při odchodu vedoucích do penze.

3. Změnu právního statutu hodnotím jednoznačně pozitivně. Jsem rád, že máme větší volnost v nakládání se mzdovými prostředky i s majetkem. Jsem také rád, že nepozoruji celkem žádné oslabení vztahů mezi různými ústavami, resp. mezi ústavami a vedením AV, čehož se někteří obávali.

Doc. RNDr. **Stanislav Kozubek**, DrSc.,
Biofyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

1. Rozvoj vědeckých pracovišť v regionech s povolenou podporou ze Strukturálních fondů EU je silně ovlivněn možností čerpat finance z Operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace. Považuji za svoji šanci a zároveň povinnost tuto možnost využít přiměřeným způsobem pro rozvoj nejen svého vědeckého pracoviště, ale i pro rozvoj AV ČR a výzkumu v ČR. Z tohoto důvodu je vedení ústavu a řada dalších pracovníků ústavu pověřena různými úkoly při přípravě velkých projektů OP VaVpl – excelentních center základního výzkumu. Náš ústav se podílí na přípravě projektu *Středoevropského technologického institutu* (CEITEC) a na projektu *České národní synchrotronové laboratoře* (CNSL). Oba tyto projekty zahrnují celé spektrum vědních oborů (od molekulární a buněčné biologie, biomedicíny, přes nanotechnologie až po výzkum životního prostředí). Naším cílem je excelentní výzkum v oblasti biofyziky, tj. na rozhraní prakticky všech zmíněných oborů. V obou těchto projektech hraje náš ústav významnou roli.

2. Základním prostředkem pro dosažení excelentní úrovně výzkumu je hodnocení vědeckého výkonu. Zavedli jsme důsledné scientometrické hodnocení oddělení, skupin i jednotlivců, které provádíme koncem roku.

Podle výsledku hodnocení jsou finanční prostředky, se kterými vedoucí oddělení a skupin disponují, navýšeny nebo kráceny. Kromě toho jsme implementovali kariérní program, kde je postup do vyšších kvalifikačních stupňů v zásadě určen dosaženými výsledky ve výzkumu. Schopní vědci tak mohou velmi brzo dosáhnout stupně „vědecký pracovník“ a založit si vlastní skupinu. Mzdy pracovníků jsou odvozeny od jejich zařazení (tj. od dosažených výsledků za celou kariéru) a dále jsou závislé na „okamžitém výkonu“ daném výsledky za posledních pět let. Tato složka může představovat až 30 % mzdy. Dále jsou vypláceny odměny za publikace, a to prvním autorovi, v okamžiku jejich přijetí do tisku, podle jejich scientometrické hodnoty (součinu impakt faktoru a poločas citovanosti).

Deklarovali jsme, že celkovou úroveň mezd chceme zvyšovat na úkor počtu pracovníků tak, aby se u nejlepších příjmy během pěti let zdvojnásobily. Po zavedení těchto opatření se výkonnost ústavu začala signifikantně zlepšovat. Doufáme také, že nám pře-

stanou odcházet kvalitní vědci z ústavu, a naopak, že k nám začnou přijíždět vědci ze zahraničí. Kromě zvýšení platů by zde mělo pomoci také nové vybavení pořízené ze SF EU.

3. Změny, které nastaly, nám především uvolnily ruce a otevřely cestu ke špičkovému výzkumu, rovnocenné spolupráci se světem a komercializaci některých výsledků. Na detailní vyhodnocení důsledků změny právního statutu si však budeme muset ještě počkat.

RNDr. **Jaroslav Kuneš**, DrSc.,
Fyziologický ústav AV ČR, v. v. i.

1. Ústav zajišťuje teoretický výzkum v oblasti biomedicíny a v tom by měl pokračovat. Není důvod měnit zaměření, zvláště pokud jsou studovány takové společensky závažné choroby, jako např. ischemická choroba srdeční, obezita, hypertenze, epilepsie apod. Domnívám se, že v současné době všechna vědecká oddělení pracují na velmi dobré úrovni a není třeba nic měnit. Diskutuje se o rozšíření zaměření v případě zájmu některých bývalých zaměstnanců ústavu vrátit se ze zahraničí a rozvíjet nějaké nové tematiky, vždy ale v návaznosti na současné zaměření ústavu.

2. Během podzimních měsíců dojde k atestacím všech vědeckých pracovníků a při této příležitosti se pokusíme u některých jednotlivců a skupin doporučit zlepšení jejich práce. Snažíme se stimulovat publikování v co nejlepších časopisech (vysoký IF) tím, že ústavní prostředky na osobní příplatky jsou rozdělovány podle produkce dosažené vždy za poslední tři roky. To zvyšuje snahu všech o dosažení co nejlepších výsledků. Jestliže si představíte, že některé oddělení dostane na tři měsíce částku 3000,- Kč a jiné 80 000,- Kč, ta už stojí za vyšší námahu. Já potom přihlížím k těmto výsledkům taky při udělování OP u vedoucích skupin.

3. Zatím se toho o novém právním systému nedá moc říci. Uvidíme, jak nám nová legislativa bude komplikovat život koncem roku (audit hospodaření) a trochu se komplikují některá rozhodnutí, kde je potřeba souhlas Rady instituce a Dozorčí rady. Snad se situace upraví.

Doc. RNDr. **Ludmila Křivánková**,
CSc., **Ústav analytické chemie**
AV ČR, v. v. i.

1. Za nezbytnou považuji širokou spolupráci s vysokými školami a dalšími ústavami Akademie věd a výzkumnými ústavami jak v oblasti výzkumu, tak vzdělávání doktorandů. Snažíme se též o napojení na podnikatelskou sféru a využití výsledků našeho výzkumu v praxi. Chceme se také začlenit do velkých evropských projektů.

2. Excelenci lze s určitými výhradami kvantitativně hodnotit podle počtu publikací v impaktovaných časopisech a přijatých patentů. Toto kritérium je každoročně použito při odměňování výzkumných pracovníků. Nově přibude i hodnocení úspěšnosti při získávání nových projektů. Budeme se též snažit vytvořit podmínky, které by umožnily návrat našich pracovníků působících dlouhodobě v zahraničí a příchod zkušených zahraničních vědců do našeho ústavu.

3. Ne.

Prof. RNDr. **František Sehnal**, CSc.,
Biologické centrum AV ČR, v. v. i.

1. BC vzniklo opětovným spojením pěti ústavů (Entomologického, Hydrobiologického, molekulární biologie rostlin, Parazitologického a půdní biologie), které byly do roku 1990 spolu s Ústavem krajinné ekologie součástí Jihočeského

biologického centra, měly však svou právní suverenitu. Zrod BC tak vytvořil možnosti pro řešení velkých projektů se zapojením specialistů vzdálených vědeckých oborů. Tuto možnost chceme využít při zachování vědecké identity ústavů. Co do počtu pracovníků je BC jedním z největších evropských pracovišť ekologicky zaměřeného výzkumu. Během dalšího rozvoje se musí vyrovnat institucím obdobného zaměření ve vyspělých zemích v úrovni vybavení, kvalitě pracovního prostředí i vědecké produktivitě. BC dostane novou dimenzi, pokud se podaří s pomocí rozvojového operačního programu vytvořit nový ústav zaměřený na inovační a aplikovaný výzkum. Slibujeme si, že jeho prostřednictvím se prakticky využijí i některé výsledky převážně základního výzkumu ve stávajících ústavech BC.

2. Dosažení excelence ve výzkumu závisí na kvalitě lidských zdrojů, na jejich motivaci, na infrastruktuře pracoviště a na celkové vědní politice státu. V BC pracuje řada jedinců i týmů, které snesou nejpřísnější mezinárodní kritéria. Jsou ale i pracovníci méně výkonní a rezervy jsou i v řízení. Musíme zvýšit úsilí o získání špičkových odborníků, ať už cizinců nebo z řad našich bývalých studentů, kteří jsou na dlouhodobých zahraničních stážích. Při náborech můžeme nabídnout vstřícnost při přidělování prostor a pomoc při vybavení laboratoře, nikoliv však přiměřené platy a zázemí velkoměsta. Pokud se budou budovat další a další kapacity v Praze a jejím nejbližším okolí, mají menší krajská města malou naději na vytvoření špičkových pracovišť. O vysokou kvalitu BC budeme usilovat hlavně pravidelným hodnocením publikací a jejich ohlasů. Význam mají též mezinárodní spolupráce a uvolňování pracovníků na zahraniční stáže, kvalita publikací a množství ohlasů jsou však pro posouzení kvality rozhodující. To bohužel neberou příliš v úvahu ministerstva, která výzkum financují. Nesmyslné byrokratické požadavky kladené na vypracování projektů (viz např. formuláře eProjekt MŠMT) a způsob hodnocení výsledků na základě rozsáhlých a jen formálně oponovaných zpráv působí proti snahám o dosažení excelence.

3. Úmysl zákonodárců při vytváření koncepce v. v. i. byl jistě chválný, jejich výtvar ale není dokonalý. Řízení v. v. i. je nákladnější, než tomu bylo v dřívějších právních uspořádáních. Zákon např. vyžaduje nákladný každoroční audit, na skutečnou vědu tedy zbývá relativně méně peněz, než tomu bylo dřív. Kontrola hospodaření je jistě nutná, měla by ale být přiměřená a měl by se i při ní uplatnit poměr mezi vynaloženými náklady a získanými výsledky. Řada právních úprav posledních let znamená časovou a papírovou zátěž nesrovnatelnou s praxí ve vyspělých zemích. Proč je např. u jednoznačně definovaných v. v. i. nebo univerzit nutno neustále předkládat zřizovací listiny a výpis z trestního rejstříku statutárního zástupce?

Doc. RNDr. **Eva Zažímalová**, CSc.,
Ústav experimentální botaniky AV ČR, v. v. i.

1. Rozvoj pracoviště nevidím jen v rozvoji vlastní vědecké problematiky; jeho důležitou součástí v obecné rovině je m. j. rozvoj komunikace mezi jednotlivými pracovními týmy a hospodárné vy-

užívání drahých specializovaných přístrojů. Zde je dlouhodobým objektivním, historicky daným problémem ústavu jeho „místní roztržitost“ – ústav má v současnosti pět pražských pracovišť, dvě olomoucká a dvě experimentální základny ve Středočeském a v Libereckém kraji. Tato roztržitost silně omezuje komunikaci mezi vědeckými pracovníky, ztěžuje administrativní práci a komplikuje či téměř znemožňuje sdílení drahých přístrojů; v neposlední řadě také výrazně prodražuje běžný chod ústavu. Dlouhodobým úkolem je tedy dosáhnout alespoň částečného sloučení pěti pracovišť v Praze do dvou až tří a dvou pracovišť v Olomouci do jednoho.

2. Publikační aktivita pracovníků ústavu a úroveň publikací z ústavu vzešlých mají v posledních letech stoupající tendenci. Členové úspěšných vědeckých týmů ústavu jsou autory prací publikovaných nejen ve špičkových oborových časopisech, ale i ve špičkových obecně přírodovědných časopisech typu *Nature* a *Science*. V nejúspěšnějších vědeckých týmech ÚEB pracují vedle zkušených vědeckých pracovníků také pracovníci mladí, kteří by měli zajistit kontinuitu do budoucna.

Nicméně v současné době je v ÚEB v oblasti vědecké práce a její kvality problémem určitá nevyváženost úrovně a produktivity jednotlivých vědeckých týmů. Vedení ÚEB bude podporovat a posilovat vědeckou práci těch týmů a pracovníků, jež dosahují nejlepších vědeckých výsledků.

Vzhledem ke stále vyšší „kosmopolitizaci“ vědy jako takové bude vedení ústavu podporovat integraci týmů ústavu do sítě vědeckých institucí nejen v rámci ČR, ale i Evropy a celého světa; bude však dohlížet na to, aby proces probíhal vždy při zachování vlastní „vědeckého prostoru“ a profilového zaměření ústavu.

Nedílnou součástí „excelence“ ve výzkumu je spolupráce s vysokými školami při výchově mladých vědeckých pracovníků v příslušných oborech. Tato spolupráce má na ÚEB dlouhodobou tradici. Důležitou součástí výchovy mladých pracovníků jsou také pobyty v zahraničních laboratořích; snažíme se, aby se tyto vynikající pracovníci po získání zahraničních zkušeností na ústav vraceli. Budeme zvat významné odborníky ze zahraničních pracovišť na ÚEB na stáže a vytvářet podmínky i pro „sabbatical“ zahraničních kolegů na ÚEB. V neposlední řadě je součástí kvalitního výzkumu i těsná spolupráce s aplikovaným výzkumem a průmyslem a výzkum směřující ke kvalitnějšímu životnímu prostředí.

3. Ředitelkou ÚEB jsem byla jmenována v červnu t. r. Domnívám se tedy, že nyní je na hodnocení práce v novém právním statusu příliš brzy. Nicméně je zřejmé, že mezi stylem vedení ústavu v době, kdy byl rozpočtovou, resp. příspěvkovou organizací a kdy výkonným orgánem byl v podstatě pouze ředitel, a nyní, kdy se na vedení ústavu podle zákona o v. v. i. výrazně podílí také Rada pra-

coviště, je podstatný rozdíl. Řekla bych, že současný systém může být z hlediska vedení pracoviště méně operativní. Klade větší (i časové) nároky na zdůvodnění a případné obhájení důležitých rozhodnutí před Radou pracoviště. Pokud ale ředitel a Rada pracoviště dobře spolupracují, považují nový systém za stabilnější a z hlediska rozvoje ústavu za „bezpečnější“.

III. OBLAST HUMANITNÍCH A SPOLEČENSKÝCH VĚD

PhDr. **Zdeněk Uherek**, CSc.,
Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.

1. Pracoviště, na němž působím, je poměrně různorodé. Jsou zde sociální antropologové, kteří se zabývají současnou společností, historičtí etnologové specializovaní na 17.–19. století, folkloristi, kteří studují hudební, taneční a slovesné projevy lidí, a hudební historici, kteří se zaměřují na hudbu od 18. století do současnosti. Zatím se zdá užitečné tuto diverzitu zachovat, neboť se jednotlivé subdisciplíny navzájem metodologicky obohacují a některé z nich jsou v ČR institucionalizované pouze v našem ústavu. Nejsou ostatně takto vyprofilovány dlouho. Do stávající podoby je formovala společenská poptávka a logika vývoje etnologie, antropologie i hudební vědy po roce 1992.

2. Odpověď je dosti banální: dobré výsledky ve výzkumu předpokládají výborné znalosti, nápady a dostatek finančních prostředků na jejich realizaci. Chytré a schopné lidi si dokážeme vybrat a vychovat, často jsou to naši žáci, s nimiž spolupracujeme už při studiu. Umožnit jim kvalitní odbornou přípravu pak znamená sehnat jim peníze na mzdu. Zpravidla se spokojí s málem, ale z něčeho žít musí, jinak si půjdou hledat práci jinde. K sehnání finančních prostředků je třeba mít zakázky a projekty a těch není nikdy tolik jako schopných lidí, což je škoda. Dalším krokem je předat mladým vědcům veškeré naše znalosti, informace a kontakty. Není účelné nic tajit, něco si nechávat pro sebe. Vedoucí vědeckých týmů o sobě musí vědět, že jsou nejlepší a že oni dané téma zpracují nejlépe. Pokud tuto sebejistotu mají, dobře se jim vychovávají skvělí nástupci. Ve společenských vědách se špatně kradou nápady, protože každá látka se dá zpracovat sterým způsobem. Dají se opisovat jen celé texty, a to se pozná. Skutečné vědecké osobnosti se o nápady ke zpracování témat rády podělí. Mají jich obvykle tolik, že by jim na jejich realizaci nestačilo ani několik životů, a tak jsou rády, když se toho uskuteční co nejvíce. K realizaci dobrého projektu je ale třeba dostatek informací. Je nezbytné, aby vědečtí pracovníci nejen četli, ale také jezdili na stáže, konference, komunikovali se špičkami v oboru po celém světě. Dnes se vytvářejí velké kolektivní interdisciplinární projekty a zapojit se do nich znamená znát nejnovější trendy a mít kontakty. Kolegové o vědci musí vědět. A pokud o něm vědí a komunikují s ním, je pravděpodobné, že s ním budou chtít i společné projekty řešit a sami mu pomáhat, aby dosahoval vynikajících výsledků a publikoval je v dobrých časopi-

sech a ve světových jazycích. To je cesta k vědecké excelenci. Pokud mají odborníci vynikající výsledky a jsou známí v mezinárodní vědecké síti, přestává být tak palčivá i otázka peněz, protože začnou přicházet lukrativní nabídky.

3. Zatím poznáváme jeho přívětivější tvář. Mnohem pružněji se nyní hospodaří. Škoda jen, že prostředků, s nimiž můžeme nakládat, není více.

PhDr. **Helena Ulbrechtová**, Ph.D.,
Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.

1. V případě našeho pracoviště je důležité navazovat na dosavadní tradici a zároveň ji otevírat novým vědeckým trendům v naší oblasti. Podporuji dosavadní rozdělení ústavu do tří vědeckých oblastí (synchronní lingvistika, diachronní lingvistika a literární věda – spolu se všemi jejich interdisciplinárními přesahy); v jejich rámci musíme však přicházet s novými tématy a realizovat takové projekty, které jsou v českém prostředí v našem oboru ojedinělé a pro něž vytvořit podmínky může jedině akademické pracoviště. Nemusím asi zdůrazňovat, že předpokládám udržení a rozšíření dosavadní spolupráce s vysokými školami.

2. Pokud pod slovem „excellence“ rozumíme skupinu evropských výzkumných projektů, realizovaných v mezinárodní spolupráci a zaštitěných evropskými orgány pro vědu a výzkum, pak jeden takový projekt již SLÚ realizuje: je to *Řecko-staroslověnský slovník – index*, který byl přijat pod záštitu Mezinárodní akademické unie se sídlem v Bruselu. Vzhledem k tomu, jak obtížně získávají obory ze třetí vědní oblasti podobné projekty (a zvláště filologicky a literárněvědně zaměřené; např. Evropská vědecká rada uděluje každoročně všem humanitním vědám jen malé procento svých finančních prostředků), pečlivě monitoruji naše další současné možnosti. K neaktuálnějším by patřily společné výzkumné programy v humanitním výzkumu (JRC HERA).

3. Tady musím rozlišit mezi vědeckou a organizačně-řídící prací a tím, zda instituce může výsledky svého výzkumu tržně hodnotit. K první části odpovědi: přímý dopad na vědeckou práci prozatím nemůžeme konstatovat, ačkoli už teď se zvyšují nároky na jednotlivé pracovníky i pracovní skupiny. Organizačně-řídící práce (nakolik mohu posoudit) je zřejmě částečně jiná, než tomu bylo před přechodem na v. v. i. Pravdou je, že všichni naši pracovníci (ve vědecké i v technicko-ekonomické sféře) si uvědomují větší zodpovědnost jedince vůči instituci a instituce vůči novému právnímu statutu.

Ke druhé části odpovědi se zřejmě vyjádří ústavy, které se mohou skutečně tržně uplatnit. Ve většině ústavů třetí vědní oblasti (nakolik vím) prozatím nepřekračují jejich „tržní“ možnosti aktivity, které tu byly ještě před přechodem na nový právní statut. (Pokračování) ■

LIBLICKÝ ZÁMEK OPĚT ŽIJE

Ve své původní barokní kráse a navíc vybaven nejmodernějším zařízením se jako ve správné pohádce po sedmi letech dne 6. září 2007 otevřel zámek v Liblicích akademické obci i veřejnosti (a to doslova, protože si jej o dva dny později v rámci Dnů evropského dědictví poprvé mohli prohlédnout i „běžní“ návštěvníci, jichž této příležitosti využilo na dva tisíce). Přestože počasí nedovolilo pořadatelům zahájit otevírací ceremoniál na čestném dvoře před zámkem, stejně důstojně tomu účelu posloužil Mramorový sál.

Zahajovací projev přednesl předseda AV ČR Václav Pačes, o historii Konferenčního centra AV ČR pohovořil ředitel Masarykova ústavu – Archivu AV ČR Ivan Šedivý (viz níže). Prostory Mramorového sálu s freskami motivu valdštejnských vojsk v Praze poté vyplnily tóny Bachova Koncertu pro dvoje housle a smyčcový orchestr d-moll v přednesu Komorního orchestru Akademie pod taktovkou Pavla Hryzáka.

Zámecká restaurace v přízemí válcového ústředního tělesa zámecké budovy se blýskla dobrotami servírovanými pod freskami a mnozí zúčastnění hosté při procházení čerstvě zrekonstruovanými zámeckými prostory vzpomínali, jak to tu vypadalo předtím, jak se v pyžamech čekaly fronty před sociálním zařízením, zvenku zaváněl nedaleký vepřín a lítala spousta much.

Perlou, skutečně i obrazně zasazenou do nové rekonstrukce, je konferenční sál vybudovaný v horní části středového kruhového segmentu budovy. Naleznete zde špičkovou technologii, jež umožňuje pro-

FOTO: MARINA HUŽVÁROVÁ, ARCHIV SSC

pojení s kterýmikoli dalšími prostory v zámku, a kapacitu tak ze sta židlí v konferenční místnosti zvyšuje až na možnost propojení dvou set posluchačů.

Pohádková však nebyla pouze sedmiletá pauza na rekonstrukci zámku, také duch doby vtiskával sídlu své pečeti. Pro obory jako je plazmová fyzika, geofyzika, logika, psychologie, entomologie, akustika, kometologie se zdejší konferenční setkání stala mezníkem i legendou, Liblice se pro ně staly pojmem, dozvídáme se z pera Antonína Kostlána v úvodníku minulého čísla *AB*. Ovšem historie nám nezapočítává pouze kladné body, a nám nezbyvá, než ji přijímat i s její méně zářivou stranou. A právě tak ji v dějinném průřezu druhé poloviny minulého století nastínil ředitel Masarykova ústavu – Archivu AV ČR Ivan Šedivý.

LIBLICKÉ KONFERENCEČNÍ CENTRUM V LETECH 1952–1989

Koncem šedesátých let vyšel pozoruhodně svěží průřezový pohled na české dějiny, sborník *Naše živá a mrtvá minulost*. Spolupracovalo na něm několik špičkových historiků různého odborného zaměření i naturelu, avšak základní fundament všech příspěvků byl totožný: je to stanovisko, že nejsme a nemůžeme být dědici jen toho, co se nám na naší minulosti líbí nebo co bychom si z ní chtěli vybrat, že si ji neseme s sebou celou, se vším dobrým i zlým, co se v ní odehrálo.

V malém to platí i o osudech liblického zámku jako centra konferenčního života Akademie věd v období do roku 1989. Archiv AV ČR uchovává o vývoji liblického konferenčního centra řadu běžných i pozoruhod-

ných dokumentů, které vypovídají, že téma Liblice je nejen spjato s vývojem české a československé vědy v nedávných dekádech, ale zprostředkovaně se jeho prostřednictvím můžeme dozvědět i mnohé o celém českém moderním dějinném příběhu.

Zámek, postavený na přelomu 17. a 18. století za hraběte Arnošta Pachtu z Rájova stavitelem Giovanni B. Alliprandim, se stal inspirací pro řadu barokních staveb v Čechách (zámek Veltrusy, Šternberský a Lobkovický palác). V 19. století vystřídal několik majitelů, až jej nakonec získali Thun-Hohensteinové, kteří jej drželi až do roku 1945. Na základě Benešových prezidentských dekretů č. 12 a 108 o konfiskaci majetku Němců, Maďarů, kolaborantů a zrádců z roku

FOTO: MARINA HUŽAROVÁ, ARCHIV SSC

1945 byly Liblice po skončení války zabaveny a nakrátko svěřeny do správy Národního pozemkového fondu, respektive Fondu národní obnovy. Zákonem č. 137 Sb. z. a n. z jara roku 1946 byla pro správu konfiskátů s uměleckou, kulturně historickou a vědeckou hodnotou zřízena Národní kulturní komise – v podstatě mezirezortní orgán, který rozhodoval o dalším využití konfiskovaného nemovitého i movitého majetku. Liblice byly nakonec v roce 1952 dány do vínku Československé akademii věd jako tzv. Dům vědeckých pracovníků. Liblický vědecký dům měl svůj pendant v Domě vědeckých pracovníků v Bechyni, který byl založen z podnětu Zdeňka Nejedlého. V roce 1953 přišlo dosluhující Ústředí vědeckých pracovníků, záhy reorganizované ve Sdružení vědeckých pracovníků při Československé akademii věd, s návrhem na zřízení centrálního Domu vědeckých pracovníků s řadou městských a venkovských poboček. Návrh ukazuje, že o vědu v těchto případech původně opravdu příliš nešlo. Sovětský „Dom učenců“ byl modelem, podle něhož měli být vědeckí pracovníci čas od času vyvezeni z ticha svých pracoven a laboratoří, aby se družili sami mezi sebou, se sovětskými kolegy i s místními obyvateli. To vše, jak se píše, dobrovolně, ovšem organizovaně.

Během historicky velmi krátké doby půvabné aristokratické sídlo nejprve pustne, aby se v něm vzápětí po zbytek padesátých let na nejrůznějších poradách a seminářích přemýšlelo, jak tuto zemi přeměnit v jeden obrovský důl a jednu obrovskou fabriku. Myšlenka Domu vědeckých pracovníků tak v padesátých letech dokonale zapadla do celkového úsilí o sovětizaci československé vědy, o její mocenské a ideové ovládnutí.

Ke konferenčním účelům byly Liblice využívány záhy po svém začlenění do Akademie věd. Naším pracovníkům se podařilo v archivních fondech podchytit a sestavit souvislou řadu velké části v Liblicích konaných konferencí, symposií a seminářů od roku 1954 do roku 1990. Může tento soupis něco vypovědět o tendencích ve vývoji české, respektive československé vědy v období socialismu? Domnívám se, že ano, i když samozřejmě vysvětlení, proč se v Liblicích v příslušném roce konaly konkrétní konference, může být celá řada, a mnohdy jsou jistě velmi prozaická: třeba, že některé obory si prostě oblíbily jiná konferenční zařízení. Relativní odlehlost místa vyhovovala pouze určitému druhu akcí. Údaje navíc nejsou kompletní, seznam zahrnuje na 800 akcí, což podle našeho odhadu může být 70–80 % celkového počtu, zbytek by se musel ještě dohledat v materiálech jednotlivých ústavů. To samozřejmě významně poznamenává reprezentativnost to-

hoto vzorku. Když si přesto seřadíme procentuální četnost konferencí v delších časových úsecích (do roku 1959 a pak po desetiletích) podle dnešního roztržení do tří vědních oblastí Akademie věd, můžeme konstatovat několik zajímavých trendů: V období 1954–1959 mají zřetelnou převahu akce I. vědní oblasti (51 %), silně je zastoupena i III. vědní oblast (32 %). To je možné dávat do souvislosti s tehdejšími prioritami režimu: budování průmyslu a ideologie. V letech 1960–1979 se situace stává mnohem vyrovnanější, aby se v období 1980–1989 dokonce obrátila a II. vědní oblast se stala se 45 % nejvíce zastoupenou oblastí. Zde je možné usuzovat nejen na větší otevřenost režimu vůči světu, ale v nejobecnější rovině i na odraz změněné dynamiky rozvoje vědy a na proměny její oborové struktury. Konstantním faktorem pro celé zkoumané období jsou, s výjimkou osmdesátých let, vysoká procenta zastoupení společenských věd, což lze vysvětlovat tehdejší převažující funkcí společenských věd, ale možná to nastoluje i obecnější, nadčasovější otázku po typech vědecké komunikace v závislosti na povaze oboru. Zřetelná je také průběžná tendence od témat aplikované vědy k problémům základního výzkumu.

Asi by nebylo správné nahlížet na liblická setkání pouze prostřednictvím poněkud neosobních statistických dat. Konference jsou svěbytnou formou sociální komunikace, vedle svých formalizovaných rituálů s sebou nesou řadu průvodních jevů, včetně té tolikrát kritizované kongresové turistiky. Tu se otevírá široký prostor pro práci s pamětníky, například metodou oral history, jejíž výsledky mohou využívat nejen historici, ale i sociologové či psychologové. Pravděpodobně by se ukázalo, že liblické konference se i tehdy stávaly, pokud se setkali ti správní lidé, místem zajímavé a podnětné výměny myšlenek a názorů. Tak na ně vzpomínají, jistě oprávněně, zejména vědeckí pracovníci technického a přírodovědeckého zaměření.

Naše prameny mimochodem ukazují, že soužití badatelů, kteří využívali Domy vědeckých pracovníků v Bechyni, Liblicích, Smolenici a Tupadlech také k re-

Jako by Giovanni Battista Alliprandi počítal do budoucna s konferenčním sálem v nejvyšším patře středového tubusu, který ačkoli prázdný, zval ke svému využití např. i šestici velkých oken. Do postranních altánů s jakousi samozřejmostí vyústila nezbytná schodiště.

Po sedmi letech Mramorový sál opět hostil velkou společnost. Historií zdejšího akademického působení viděného skrze statistické zpracování archivních záznamů provedl hosty ředitel MSÚ – A AV ČR Ivan Šedivý.

FOTO: DOROTHEA BYLIČKA, ARCHIV SSC

kreaci, s místním obyvatelstvem nebylo vždy jen idylické. V roce 1963 si rekreanti v Liblicích stěžují, že místní „nekontrolovatelná veřejnost“ se v okolí zámku chová neurvale, křičí, obtěžuje rekreanty a u jezírka dokonce krade věci, které si tam vědci odloží. Ti proto požadují zákaz přístupu veřejnosti do areálu zámku. Jak patrně, sovětské experimenty o družbě s obyvatelstvem byly definitivně zapomenuty.

Liblické konference neodmyslitelně patří v dobrém i ve zlém k absurdnímu divadlu zvanému reálný socialismus. Snad právě proto se jejich symbolem stala známá kačkovská konference na jaře roku 1963. Z dnešního pohledu bizarní peripetie jejich příprav, spory o to, kdo ze zahraničních hostů na konferenci

smí či nesmí vystoupit, jako by samy byly jednou velkou inscenací Kačkovských děl. Kačkovská konference nepřinesla z hlediska literární vědy žádné převratné výsledky. Její pokus o odmítnutí principu služebnosti vědy v kontextu doby však paradoxně přinesl závažné rezonance společenské, ideové i politické. Stala se proto významnou předzvěstí Pražského jara.

Snažil jsem se pouze naznačit, jak mnohovrstevnaté a vnitřně bohatě strukturované mohou být osudy jednoho konferenčního centra. Podrobná analýza tématu na makro- i mikro- úrovni by si jistě zasloužila větší prostor, třeba na nějaké z příštích konferencí, nejlépe v Liblicích. ■

IVAN ŠEDIVÝ

NADČASOVÉ LIBLICE

Jedním z fundovaných průvodců zámekem při příležitosti slavnostního otevření byl také bývalý ředitel Střediska společných činností AV ČR Jan Škoda. Jeho výkladu nechybělo srdce a důkladná znalost problematiky přestavby liblického zámku, a tak není divu, že ho posluchači zahrnovali spoustou dotazů. „Stavební“ historii jsme spolu s dnešním ředitelem Divize správy majetku a služeb Janem Škodou letmo zalistovali i pro Vás.

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SSC

Velký den liblického zámku vnesl spokojenost do tváří předsedy AV ČR Václava Pačesa i ředitele Divize správy majetku a služeb SSC AV ČR Jana Škody.

Tak, jak byl postaven, užívala Akademie věd zámek v Liblicích od roku 1952. Hosté bydlili ve velkých místnostech po čtyřech, pěti lidech. Společné sociální zařízení na patře zabíralo zajímavé nárožní prostory, z nichž jsou dnes jedny z nejhezčích pokojů.

Akademie po převzetí zámku postupně provedla úpravy kuchyně, hospodářských budov na ubytovací a skladovací prostory, vybudovala zázemí a kanceláře. Ovšem od 90. let a možná i dříve se vědělo o špatném stavu krovu, který byl napaden dřevokazným hmyzem. Začaly se projevovat závady na stropních konstrukcích, stropy nad druhým patrem se začaly propadat. Ukázalo se, že postupná rekonstrukce se nedá s provozem zámku sloučit, hosté tam odmítali jezdit, dostávali jsme stížnosti. V roce 2001 schválila Akademická rada uzavření zámku a zásadní rekon-

strukci. Ze všech zaměstnanců zůstali pouze dva na nezbytnou údržbu parku.

Během rozsáhlé opravy byly „vzaty do ruky“, zkontrolovány, případně vyměněny všechny dřevěné prvky, odkryly se všechny trémové povalové stropy. Např. se ukázalo, že uprostřed místnosti, naprosto nepochopitelně, je napadeno pět dřevěných trámů, a ty se musely nahradit.

Tato náročná práce nebyla dlouhou dobu vidět, všechno bylo rozkopáno, vyměňovala se okna i s rámy... Vlastně kromě obvodových zdí se téměř na všechno sahalo, vše se opravovalo.

S velmi zajímavou a skvělou koncepcí pak přišli projektanti. Navrhli přesunout stávající konferenční sál z bývalé historické sala terreny v přízemí pod střechem středního oválného tubusu, do půdního prostoru, kde se uvnitř obvodových zdí rozbitými okny s žaluziovými okenicemi dosud proháněl jen vítr a holubi, jinak tam nebylo nic. Podlaha byla zhotovena z nějakých betonových trámů a lezlo se tam po žebříku jednou za čas, když bylo potřeba spustit jeden ze tří lustrů v Mramorovém sále, aby se vyčistil nebo vyměnily žárovky.

Výhodou tohoto prázdného prostoru bylo, že když jsme nesahali do vnějšího vzhledu budovy, dovolili nám památkáři dělat cokoli. Mohli jsme tam tedy zabudovat moderní techniku pro potřeby konferencí, zvukové aparatury a hlavně klimatizaci. Bez takového vybavení bychom dnes konferenční centrum nemohli provozovat. Stavba rostla nahoru, a to si vynutilo

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SSC

i zvýšené bezpečnosti a požární úpravy uvnitř zámku. Sál musel mít úniková schodiště z obou dvou stran, to znamená, že se protáhlo točité schodiště na východě, kam se instaloval i výtah. Na západní straně končilo schodiště původně v prvním patře, odkud se muselo protáhnout o dvě patra až do konferenčního sálu. Točité skleněné schodiště, postavené do novorenesančního prostoru mezi prvním a druhým patrem, je „přiznáno“, a tento novodobý moderní prvek dopadl úžasně. Nesetkal jsem se s nikým, komu by se nelíbil.

Jako by s potřebou pozdější dostavby architekt Alliprandi v sedmnáctém století počítal, když kruhový prostor doplnil východním a západním altánem, kam mohla být schodiště vyvedena.

Ano, Alliprandi zámek vystavěl jako skvostnou barokní architekturu se všemi prvky a atributy. Jak je jeho stavba geniální, jsem si uvědomil, když se po třech letech ukázal prostor altánů jako využitelný. Do altánů, kde byl původně jen žebřík, se vešla schodiště ke konferenčnímu sálu a do levého i výtah.

K zámku patří také rozlehlá, a ne jen tak ledajaká, zahrada. I ta by měla doznat úpravy. Jaké jsou vize do budoucna?

Celý čtyřicetihektarový areál, který je zahrnut do projektu *Natura 2000*, sestává největším dílem ze zámecké obory (dříve psáno zámeckého lesa nebo bažantnice), v níž leží přírodní rezervace Slatinná louka u Liblic, a z francouzského parku. V areálu jsou dvě

vodní plochy. Jezírko odděluje francouzskou část zahrady od sluneční brány na jihu. Bývalý rybník vlevo nemá dostatek vody, zatím tam tečou splašky.

Akademie neměla nikdy sílu na nákladnou údržbu obory, která tudíž zarůstala. Přitom v ní najdete směs mimořádných stromů, dubů i jehličnanů. Součástí projektu na rekonstrukci zámku bylo i zpracování projektové dokumentace pro zámecký park a oboru. Podánilo se nám získat dotaci ze Státního fondu životního prostředí na regeneraci zeleně a začali jsme zatím ošetřením a kácením starých dřevin. Upravili jsme svah pod jižní zídou, čeká nás úprava parteru do podoby původních barokních záhonů podle dokumentace, která je projednaná s památkáři a životním prostředím. Projekt rekonstrukce východního přístavku zahrnuje i naučnou stezku o délce 2,3 km, která začíná u silnice Boleslav–Mělník, podél zámku na západní straně prochází do obory kolem kaple a obchází slatinnou louku. Na deseti zastaveních najdou návštěvníci popisy okolí zámku, jednotlivých staveb zámeckého areálu i informace z přírody, o fauně a floře vyskytující se v oboře...

Výhledově bychom chtěli obnovit i další zajímavé stavby v areálu – velmi hezký skleník, také zchátralý, a bývalý dům zahradníka. Měly by tam růst i bylinky nejen pro zámeckého šéfkuchaře, ale jako živý herbář v naučné zahradě s jejich popisky.

Podzámčí potřebujeme i pro volnočasové aktivity našich hostů, pro něž bychom v domku zahradníka rádi vybudovali wellness. Zámecká kaple v oboře, ta už není barokní záležitostí, sloužila také jako hrobka. Dnes by měla být jakýmsi lapidáriem, kam jsme podle pokynů památkářů museli uložit některé prvky.

(O rekonstrukci zámku se dočtete i v příštím čísle Akademického bulletinu.)

MARINA HUŽVÁROVÁ

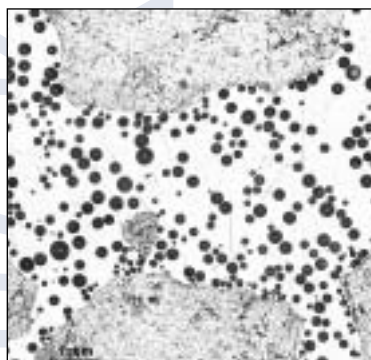
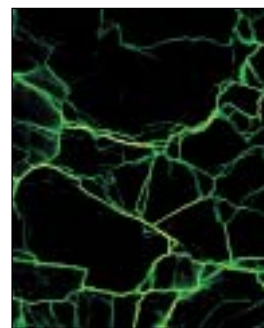
Prostřednictvím tónů Johanna Sebastiana Bacha přivítal slavnostní hosty Komorní orchestr Akademie.

Otevření akademického konferenčního centra zahajují symbolickým přestřižením pásky zleva: statutární náměstek hejtmana Středočeského kraje Josef Vacek, ředitelka Národního vzdělávacího fondu Miroslava Kopicová, předseda AV ČR Václav Pačes, ředitel AV ČR, Jiří Malý a s mikrofonem ředitel DSMS Jan Škoda.

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SSC

SVĚTLO V KAMENECH ANEB CHVÁLA OPTICKÉ MIKROSKOPIE

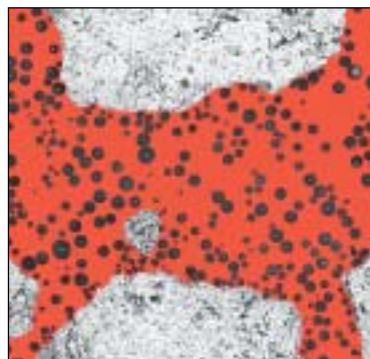

a

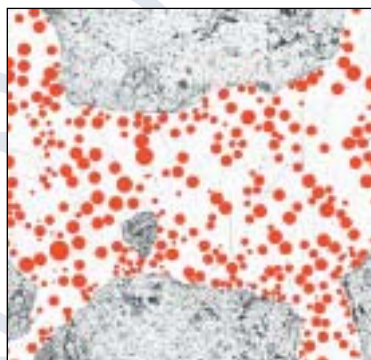
Optická (světelná) mikroskopie jako analytická metoda slouží vědeckému poznání už téměř 200 let. Využívá se v nejrůznějších oborech lidské činnosti, od biologie a medicíny přes kriminalistiku až po materiálové vědy. Nejinak je tomu v oblasti výzkumu stavby a složení minerálů, hornin a stavebních látek. Obory mineralogie a petrografie mají historický metodologický základ právě ve studiu optických vlastností minerálů a hornin.

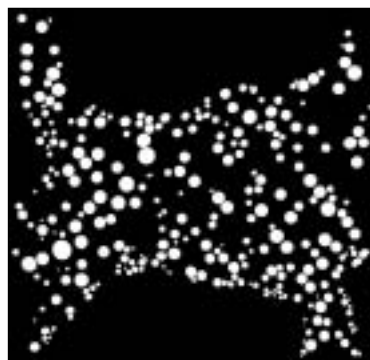
b

c

d

e

ktivním analytickým nástrojem především díky spojení s metodami počítačového zpracování a analýzy obrazu. Bouřlivý vývoj digitální zobrazovací a výpočetní techniky umožnil intenzivní rozšíření těchto analytických metod do mnoha vědeckých i průmyslových odvětví, a to i na běžné uživatelské úrovni. V České republice patří k významným výrobcům v tomto oboru např. česká firma Laboratory Imaging, s. r. o., která vyvíjí a nabízí systém pro zpracování a analýzu obrazu NIS Elements.

A jaké možnosti přináší optická mikroskopie se zpracováním a analýzou obrazu výzkumu geomateriálů a stavebních látek?

Především možnost identifikovat látky podle jejich optických vlastností, zobrazovat a kvantifikovat strukturní parametry materiálu, podíly jednotlivých komponent, tvar, rozměry a morfologickou či optickou orientaci částic, intenzitu a charakter mikrotrhlin v materiálu, podíl a distribuci pórů atd. Pomocí vhodně orientovaných řezů analyzovaným objektem je možné rekonstruovat i prostorový obraz materiálu nejen z hlediska jeho stavby, ale také např. jeho porušení různými způsoby namáhání.

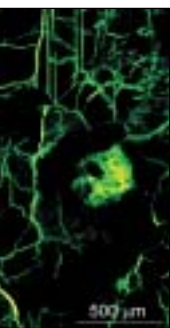
Co je však nejdůležitější, dříve pracné a časově náročné manuální postupy mohou být dnes částečně nebo i zcela automatizovány.

V Ústavu geoniky AV ČR v Ostravě představuje aplikace zpracování a analýzy obrazu z optické mikroskopie významnou součást systematického výzkumu struktur a textur geomateriálů a stavebních hmot. Studují se horniny a zeminy, uhlí a koks, silikátové stavební hmoty, keramika a biokeramika, sypké materiály ad. Pomocí optické mikroskopie a analýzy obrazu se zkoumají vlastnosti částic vznikajících desintegracími procesy (prachy, písky, kamenivo) nebo naopak vlastnosti částic, které se používají jako abrazivo v technologii abrazivního vodního paprsku, po

přes současný vývoj konkurenčních mikroskopických technik, jako jsou elektronová mikroskopie, konfokální mikroskopie nebo mikroskopie atomárních sil, představuje optická mikroskopie v geomateriálovém výzkumu stále základní a nezastupitelnou analytickou metodu. Studium si nelze představit bez pestré škály světelných technik založených na průchodu světelných paprsků vybroušenými destičkami hornin nebo jednotlivých minerálních zrn (o tloušťce setin milimetru) nebo odrazu světla od lesklého povrchu naleštěných ploch hornin, uhlí či uhlíkatých látek či jiných nestransparentních materiálů. V posledních zhruba 15 letech se optická mikroskopie stává velmi efek-

→
Rekonstruované velké mikroskopické obrazy horninových struktur v procházejícím polarizovaném světle

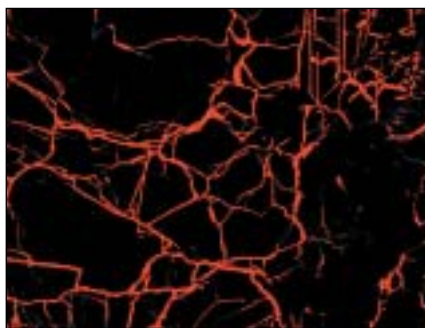

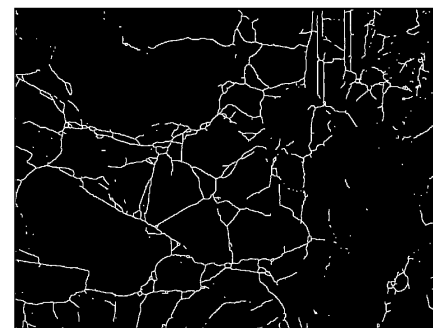
a

b

c

d

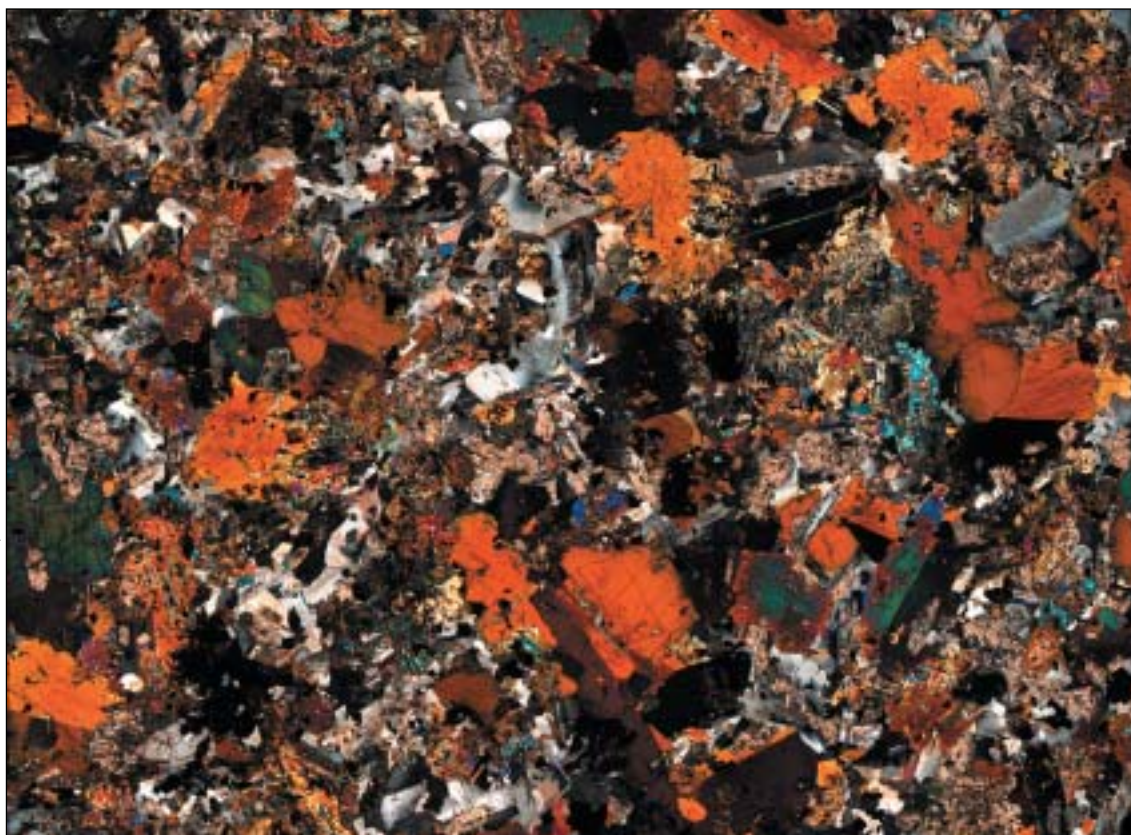
interakci s desintegrovanými materiály. Zkoumají se procesy porušování hornin vlivem tlakového a tepelného namáhání, v oblasti stavebních hmot se např. analyzuje pórovitost betonů a malt a významné jsou také poznatky z dlouhodobého výzkumu tzv. geokompozitů, materiálů vznikajících injektáží chemických pojiv do zemin, porušených hornin nebo stavebních konstrukcí.

Ústav geoniky AV ČR ve spolupráci s Institutem geologického inženýrství HGF VŠB-TU a společností Laboratory Imaging, s. r. o., pořádají fotografickou výstavu *Světlo v kamenech* v prostorách Nové auly Vysoké školy báňské–Technické univerzity v Ostravě-Porubě 9.–30. 10. 2007. Poté se přestěhuje do Prahy, kde budou fotografie vystaveny u příležitosti *Týdne vědy a techniky 2007* v budově Akademie věd ČR na Národní třídě ve dnech 5.–16. 11. 2007. Budou zde představeny unikátní rekonstruované mikroskopické obrazy hornin vytvořené pomocí nejmodernějších technik optické mikroskopie, digitálního zobrazování a zpracování

obrazu. Výstava je určena nejen odborníkům, ale i široké veřejnosti. Prezentované mikroskopické obrazy horninových struktur byly pořízeny na horninových výbrusech v polarizovaném světle optického mikroskopu metodou automatického mozaikovitě skládání mikroskopických polí. Společně je vytvořili kolegové a přátelé Jiří Ščučka (Ústav geoniky AV ČR Ostrava) a Jiří Mališ (Institut geologického inženýrství HGF VŠB-TU Ostrava). Velkoformátové fotografie, připomínající abstraktní malířská díla nebo pestrobarevné vitráže gotických oken, jsou zajímavé nejen kvalitou a množstvím vědeckých informací, které obsahují, ale také neobvyklou estetikou, krásou a rozmanitostí ukrytou v nenápadných a na pohled obyčejných kamenech. ■

JIŘÍ ŠČUČKA, PETR MARTINEC,
Ústav geoniky AV ČR,
JIŘÍ MALIŠ,
Hornicko-geologická fakulta VŠB-TU

Postup zpracování obrazu pro měření intenzity mikroporušení granitu zahřátého na teplotu 500 °C:
a) mikroskopický fluorescenční obraz mikrotrhlin (preparát vakuově napuštěn fluorescenčním barvivem);
b) detekce liniových objektů (trhlin) pomocí matematické morfologie;
c) segmentace obrazu (převedení obrazu do binární formy);
d) středové osy trhlin (obraz pro měření celkové délky trhlin na jednotku plochy)

VŠECHNA FOTA: JIŘÍ ŠČUČKA A JIŘÍ MALIŠ, ARCHIV AUTORŮ

←←
Postup segmentace obrazu pro stanovení stupně napětění a morfologie bublinových pórů v polyuretanovém pojivu geokompozitního materiálu (čedičová drť injektovaná polyuretanem):
a) obraz vzorku geokompozitu v odraženém světle optického mikroskopu;
b) segmentace partií pojiva v obraze;
c) segmentace pojiva bez bublinových pórů;
d) segmentace bublinových pórů v pojivu;
e) upravený binární obraz bublinových pórů pro měření jejich morfologických parametrů

EVROPSKÁ ŠKOLA FYZIKY VYSOKÝCH ENERGÍÍ

Evropská laboratoř částicové fyziky (CERN) v Ženevě a Spojený ústav jaderných výzkumů v Dubně uspořádaly v Třešti ve dnech 19. srpna až 1. září 2007 Evropskou školu částicové fyziky zaměřenou zejména na postgraduální studenty. Tato prestižní mezinárodní škola s 45letou tradicí hostila odborníky z celého světa včetně nositele Nobelovy ceny Jamese Cronina z Univerzity v Chicagu.

FOTO: JIŘÍ DOLEŽAL, ARCHIV AUTORA

Zámek v Třešti hostil letošní prestižní školu, na jejíž organizaci se podílela Akademie věd ČR, Univerzita Karlova a České vysoké učení technické.

Čtenářům Akademického bulletinu je zbytečné vykládat, čím se zabývá částicová fyzika neboli fyzika vysokých energií – mnoho poznatků o dějích na té nejelementárnější úrovni již našla, a tak má *Standardní model*, o kterém se děti mohou učit ve škole.

Na mnohé otázky však odpovědi dosud hledá. Ono hledání znamená přípravu a zkoušení nových experimentů, které jsou v částicové fyzice bohužel nesmírně komplikované i náročné, a hledání teorií nových. Další experimentální možnosti jsou v dohledu – zhruba za rok bude v CERN v Ženevě spuštěn nový urychlovač, který urychlí protony na energie sedmkrát vyšší, než bylo dosud možné. Současně probíhají astročásticové experimenty, v nichž roli

urychlovače hrají dosud ne zcela pochopené procesy ve vesmíru.

Neméně podstatnou úlohu jako nejsložitější experimentální zařízení hrají lidé. Klíčovým okamžikem pro zrod tvořivého fyzika je postgraduální studium následující po zvládnutí základů oboru během univerzitního studia. Právě na postgraduální studenty, speciálně na mladé experimentální částicové fyziky, je zaměřena *Evropská škola vysokých energií*, jejíž dlouholetá úspěšná tradice souvisí s její efektivitou a výběrem přednášejících. Jako přednášející jsou vybíráni fyzikové, kteří podstatně přispěli k novým poznatkům a kteří současně dokážou svou profesionalitu přenášet na ostatní. Koho se podařilo na letošní školu přilákat a jaká témata se probírala?

První týden školy byl věnován „povinnému obsahu“ – *Standardnímu modelu*. Ronald Kleiss z IMAPP Nijmegen však pojal přednášky o teorii pole a *Standardním modelu* zcela nekonvenčně. Jejich vstřebávání tak pro studenty znamenalo také netriviální konfrontaci s tím, co již v nějaké podobě všichni slyšeli. Ronald byl navíc ve svém víření před tabulí velmi přesvědčivý. James Stirling z Univerzity v Durhamu vybroušeným způsobem představil kvantovou chromodynamiku a speciálně důkladně partonové distribuční funkce, které nutně vstupují do jakýchkoli realistických výpočtů hadronových procesů. Hitoshi Murayama z University of Kalifornie v Berkeley seznámil posluchače nesmírně živým způsobem s fyzikou neutrin a speciálně se vzrušující otázkou neutrinových hmot. Klíčové teoretické pojmy jako symetrie, kalibrační teorie, narušení CP symetrie a další se hojně míhaly a odívaly do souvislostí v bohatých přednáškách Thomase Mannela z Univerzity v Siegen. Přednášky doplňovala podvečerní diskusní sezení, která vedli zkušení fyzikové a hojně navštěvovali i přednášející.

Druhý týden školy byl zaměřen více do budoucnosti. James Cronin z Univerzity v Chicagu (nositel Nobelovy ceny za fyziku z roku 1980) představil studium částic přilétajících z vesmíru s energiemi daleko přesahujícími možnosti pozemských urychlovačů (ovšem nepříliš často) pomocí experimentu Auger. Za hranice současného *Standardního modelu* pozval studenty Jean Iliopoulos z École Normale Supérieure v Paříži, čerstvý držitel Diracovy medaile. Urs Wiedemann z CERN vystavěl teoretický popis chování hadronové hmoty v extrémních podmínkách srážek jader při nejvyšších energiích až k předpovědím toho, co lze očekávat na LHC. Mike Turner z chicagské univerzity poskytl současný obraz kosmologie a astrofyziky, se kterými se dnes částicová fyzika překvapivě často setkává. K pohledu do budoucnosti, ve které se bude odehrávat profesionální kariéra účastníků školy, s velkým důrazem na Large Hadron Collider, jenž by měl začít pracovat v CERN v polovině příštího roku, výrazně přispěly přednášky Alexeje Sissakiana (generálního ředitele SÚJV Dubna), Philipa Lebruna a Jose Engeleny (ředitele CERN pro výzkum).

V souvislostech s propagací fyziky zpravidla říkáme, že je součástí lidské kultury, a dovoláváme se souhlasu a pochopení. Také proto by se hodilo, aby program školy fyzice věnované obsahoval i složky z jiných oblastí vědy či kultury a přitom představil čes-

FOTO: JIŘÍ DOLEJŠÍ, ARCHIV AUTORA

ké osobnosti. K takovému záměru skvěle posloužila přednáška Václava Pačese *Od hrachu Řehoře Mendela k lidskému genomu* a vystoupení smyčcového Kvarteta B. Martinů (Dvořák a Janáček), které získalo mohutný ohlas. O představení místního koloritu se postaral cimbál, návštěva ve vinném sklípku, výlety do okolí. A výsledný dojem podtrhl poslední večer také rockový koncert.

Pro zahraniční účastníky je nepominutelnou českou atrakcí Praha, do níž se hosté vydali na celodenní výlet; zde je mj. v primátorské rezidenci vlídně uvítal radní Petr Štěpánek.

Program školy byl samozřejmě značně intelektuálně náročný; a dva týdny přednášek je hodně. Alespoň částečnou kompenzaci přinášely hojně využívané odpolední sportovní a rekreační aktivity.

Na letní školu se mohou hlásit studenti z celého světa. Každou žádost posuzuje organizační výbor, v jehož čele léta působí Egil Lillestol z CERN. Výběr má také jednu omezující podmínku – této školy se každý může zúčastnit maximálně jednou za život. Egil je po dlouhou dobu velmi úspěšný – ve spolupráci s lokálními organizátory v různých zemích (naposled Švédsko; Česko, resp. tehdy Československo, v roce 1983) se mu daří každoročně pořádat školu, jejíž podoba mírně fluktuuje, ale kvalita zůstává. Letošní studenti přiletěli ze všech kontinentů a díky pořadatelství jsme měli samozřejmě šanci přizvat více českých studentů. V dlouhé historii školy se ukazuje, že pro studenty není přínosem jen vyslechnutí skvělých přednášek, ale také navázání kontaktů mezi sebou a s přednášejícími. Právě to často ovlivní celou jejich budoucí kariéru v mezinárodní částicové komunitě.

Školy společně pořádají dvě vedoucí laboratoře fyziky částic obou částí Evropy dříve rozdělených politicky a dnes ještě ekonomicky – CERN v Ženevě a SÚJV v Dubně. Organizace letošního ročníku ilustrovala pozoruhodný rys částicové fyziky v České republice – ukázkovou spolupráci klíčových institucí (AV ČR, UK a ČVUT) a jejich pracovníků. Plnou verzi příspěvku najdete na: <http://abicko.avcr.cz>.

RUPERT LEITNER,

Ústav částicové a jaderné fyziky MFF UK,

JIŘÍ HOŠEK,

Ústav jaderné fyziky AV ČR, v. v. i.,

JIŘÍ DOLEJŠÍ,

Ústav částicové a jaderné fyziky MFF UK

Poslední sekundy před zahájením školy, již se účastní studenti pouze jedenkrát, ovšem kontakty navazují často na celý život.

Nositel Nobelovy ceny za fyziku James Cronin (vlevo) seznámil účastníky konference se studiem částic přilétajících z vesmíru pomocí experimentu Auger. Během své návštěvy České republiky přijal také pozvání předsedy Učené společnosti Jiřího Grygara na setkání s novináři v budově AV ČR v Praze.

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SŠC

BLÍZKÁ SETKÁVÁNÍ OTEVŘENÉ VĚDY

Jestliže mají učitelé pečovat o rozvoj tvořivosti žáků a studentů, musejí mít sami schopnost tvůrčího myšlení. Definic tvořivosti existuje celá řada, ale mezi její předpoklady patří jistě motivace, schopnost komunikace, potřeba seberealizace, dostatek energie, pracovní nasazení a také připravenost věnovat řešení problémů a vlastnímu vzdělávání svůj volný čas. Všem těmto kritériím vyhovělo 57 pražských středoškolských učitelů, kteří neváhali obětovat jeden týden ze svých letošních prázdnin, aby se mohli zúčastnit praktických kurzů z chemie, fyziky a biologie v rámci projektu Otevřená věda.

Cílem tohoto projektu bylo od samého začátku podpořit zájem středoškolských studentů o přírodovědné a technické obory. Jeho myšlenka vznikla logicky na půdě Akademie věd ČR, která si takto prozíravě připravuje budoucí vědecký dorost. O projekt se nejvíce zasloužila jeho hlavní manažerka Ing. Dagmar Dvořáková, která je nyní i ředitelkou Odboru mediální komunikace AV ČR. V roce 2005 se jí podařilo pro účely projektu získat prostředky z Evropských strukturálních fondů a od Magistrátu hlavního města Prahy. Program se zaměřil na dvě cílové skupiny, na pražské středoškolské studenty a jejich učitele. O propagaci se postarali mediální partneři, a tak byla navázána úzká spolupráce s celou řadou pražských středních škol. Vybraní studenti absolvovali stáže ve 24 akademických ústavech pod dohledem zkušených pracovníků. Výsledky své práce pak mohli představit na loňské studentské konferenci v Praze a někteří i v zahraničí. Například Tereza Zavřelová, studentka pražského Křesťanského gymnázia, se aktivně zúčastnila prestižní konference YSF2007, která se konala na počátku července 2007 ve Vídni. Další tři pražští studenti byli po

náročném konkurzu vybráni k účasti na *Festivalu kreativity*, jenž se uskuteční letos v říjnu v Jeruzalémě. Michal Dudák obdržel za svou studentskou práci cenu Učené společnosti ČR.

Středoškolským pedagogům projekt nabídl účast na praktických kurzech a multioborových seminářích. Praktické kurzy z chemie, fyziky a biologie se konaly letos už potřetí, tentokrát od 29. července do 17. srpna 2007. Místem konání bylo opět Akademické a univerzitní centrum v Nových Hradech nedaleko Českých Budějovic (a současně v blízkosti Lince a Vídně). Do oprav empírového buquojského zámku jsou postupně investovány nemalé prostředky, ale výsledek už teď stojí za to. Zámek nabízí nejen konferenční místnosti, ale pro účastníky i pohodlné ubytování. Znovu se ukázalo, že půvabná rezidence spolu s přílehlým parkem, a ovšem i samotné město Nové Hrady a okolní příroda, vytvářejí ideální *genius loci* nejen pro odborné přednášky, ale i pro neformální diskuze a vzájemně užitečná setkávání tvůrčích pedagogů s tvůrčími vědeckými pracovníky. I letos zde přednášeli významní pracovníci akademických ústavů, Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a dalších institucí. Vedení navazujících a podvečerních diskuzí se pak ujali přední odborníci z celé Akademie: prof. Blanka Říhová, prof. Rudolf Zahradník, Dr. František Rypáček a další. I tento rok měli účastníci možnost prohlédnout si vědecká pracoviště v Nových Hradech, podívali se do Parazitologického ústavu AV ČR a do temelínské elektrárny. Pedagogové však ocenili i možnost diskuzí mezi sebou navzájem. Probíraly se například rozdíly mezi státními a soukromými školami, vhodnost různých učebnic i řešení takzvané výchovných problémů. Z toho už je zřejmé, že podobně inspirativní prostředí pro pražské pedagogy lze vytvořit pouze mimo Prahu. I za cenu toho, že laboratorní vybavení v Nových Hradech je stále poměrně skromné a řadu pomůcek a chemikálií bylo třeba přivézt.

Jelikož kurzy byly akreditovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, účastníci obdrželi oficiální

Učitelé v rolích studentů při praktických laboratorních cvičeních

FOTO: DAGMAR DVOŘÁKOVÁ, ARCHIV KAV

certifikát o absolvování podepsaný předsedou Akademie věd profesorem Pačesem. Na oplátku měli vyplnit jednoduchý hodnotící dotazník. Až na dvě výjimky hodnotí učitelé letošní kurzy jako velmi užitečné, většina pak přednášky jako velmi zajímavé. Všechny kurzy měly dobrý ohlas. Stejně jako v minulých letech byl největší zájem o „chemický“ týden, dokonce bylo nutno několik zájemců odmítnout vzhledem k nedostatečné kapacitě ubytování. Určitě to ovlivnil pečlivě zvolený program s atraktivními pokusy a možná i dvě zařazené přednášky na téma *molekulární gastronomie*. Při nich totiž mohli účastníci zaměstnat nejen své mozkové závity, ale i chuťové pohárky.

Projekt *Otevřená věda* byl zahájen 1. září 2005 a před jeho ukončením 31. října 2007 se v budově Akademie věd na Národní třídě uskutečnila 25. září

2007 tisková konference a II. studentská konference. Už dnes lze říci, že se záměr projektu překvapivě dobře vydařil a výsledky této efektivní investice do české vědy budou jistě patrné ještě i po mnoha letech. Dlouhodobým výsledkem projektu je také jednotná internetová prezentace zúčastněných ústavů. Je pečlivě zpracovaná po obsahové i grafické stránce a populární formou zpřístupňuje profil jednotlivých ústavů široké veřejnosti. Dobrá zpráva je, že byl zahájen navazující projekt *Otevřená věda regionům*, tentokrát určený mimopražským středoškolským pedagogům. Tak bude možno dále využívat pozitivní zkušenosti a poznatky získané při řešení projektu *Otevřená věda*. ■

MIROSLAV RAAB,
Ústav makromolekulární chemie AV ČR, v. v. i.

V rámci II. studentské konference představilo výsledky své badatelské činnosti 18 studentů. Mezi nimi i Lenka Coriannová z gymnázia Vodňradská, která mladé publikum zaujala Spektroskopií aktivních galaxií.

Stipendium L'ORÉAL je jedním ze způsobů, jak podpořit mladé vědkyně. Jednou z prvních zemí, kde se uděluje, je Česká republika, a letos to bude již podruhé. O 180 000 Kč se mohou ucházet vědkyně do 35 let věku, které bádají v oblasti živých anebo materiálních věd, a bude pouze na nich, jak získané stipendium využijí. Projekt podporuje Česká komise pro UNESCO a Akademie věd ČR.

Žádosti posoudí v listopadu a prosinci devítičlenná komise v čele s prof. Helenou Illnerovou a tři vítězky budou slavnostně vyhlášeny 22. ledna 2008.

Loňské laureátky Stipendia L'ORÉAL shodně potvrzují, že nejen pro ně, ale i pro jejich okolí měla cena veliký význam a prokazatelně zvýšila jejich kredit. ■

HaM

Tiskové konference k udělení stipendia se zúčastnili předseda AV ČR Václav Pačes, generální ředitel L'ORÉAL ČR Jean-Charles Bondy, členka poroty Daniela Řezáčová (zcela vpravo) a loňské laureátky Berenika Hausnerová, Kateřina Kaňková a Tetyana Ostapschuk.

ICPIG PODRUHÉ V PRAZE

VŠECHNA FOTA: ARCHIV ICPIG 2007

Téměř po 34 letech se do Prahy vrátila jedna z největších mezinárodních konferencí pokrývající široké spektrum problémů spojených s fyzikou plazmatu a s fyzikou jevů v ionizovaných plynech. XXVIII International Conference on Phenomena in Ionized Gases (ICPIG), kterou zorganizoval Ústav fyziky plazmatu AV ČR ve spolupráci s Fakultou elektrotechnickou ČVUT a Matematicko-fyzikální fakultou UK, se letos uskutečnila v Top Hotelu Praha ve dnech 15.–20. července. Konference se konala pod patronací International Union of Pure and Applied Physics (IUPAP), který byl současně jejím nejvýznamnějším sponzorem, a pod záštitou primátora hlavního města Prahy Pavla Béma.

Slavnostní zahájení konference.
Zleva Milan Šimek (předseda místního organizačního výboru), Pavel Chráska (ředitel Ústavu fyziky plazmatu), Petr Štěpánek (pražský magistrát), Roger Weynants (IUPAP) a Jerzy Mizeraczyk (předseda mezinárodního vědeckého výboru)

První z řady konferencí ICPIG uspořádal v roce 1953 její zakladatel Hans von Engel se svou výzkumnou skupinou v Oxfordu. Počínaje tímto rokem se konference ICPIG staly tradičním místem, na kterém se setkávají špičkoví vědci, aby prezentovali nejnovější výsledky své badatelské práce. V září roku 1973 se konference poprvé konala v bývalém Československu v Praze. Poslední setkání se uskutečnila v roce 2001 v Nagoji (Japonsko), v roce 2003 v Greifswaldu (Německo) a v roce 2005 v Eindhovenu (Holandsko).

Ve srovnání s předchozími ročníky přinesl letošní pražský ICPIG několik novinek. Mezinárodní vědecký výbor konference se po mnoha letech rozhodl změnit strukturu prioritních témat. Tradiční schéma reflektovalo víceméně historický vývoj v oboru. Prv-

ní ročníky se převážně orientovaly na problematiku související s termojadernou fúzí. S rozvojem specializovaných „fúzních“ konferencí se ICPIG více soustředila na fundamentální problémy fyziky plazmatu a následně, v souvislosti s rozvojem polovodičového průmyslu, na výboje v elektronegativních plynech. V posledních letech se objevila řada nových aplikací založených na využití nerovnovážného plazmatu generovaného za atmosférického tlaku. Historická struktura tak byla nahrazena novým schématem a seznam konferenčních prioritních témat se nyní skládá ze čtyř hlavních sekcí (A. Fundamentals; B. Modelling; C. Simulation and Diagnostics; D. Plasma Sources and Discharge Regimes), přičemž každá je strukturována do několika subsekcí, jež plně odrážejí současné trendy.

Konferenční materiály byly poprvé publikovány ve formě tištěného sborníku *Book of Abstracts* doprovázeného *Full-Papers CD-Proceedings*. Veškeré příspěvky recenzovali členové místního organizačního výboru za značné pomoci národního poradního výboru.

Na slavnostním zahájení přivítali účastníky konference v Kongresovém centru Top Hotelu Praha jak zástupci pořadatelů a mezinárodního vědeckého výboru, tak i zástupce IUPAP a pražského magistrátu. Na místě se zaregistrovalo celkem 639 vědců z 51 zemí. Vědecký program nabídl účastníkům celkem 53 přednášek předních expertů z oboru a 618 příspěvků prezentovaných ve formě posterů. Českou vědu mezi zvanými řečníky reprezentovali Karel Jungwirth (Fyzikální ústav AV ČR) a Petr Lukeš (Ústav fyziky plazmatu AV ČR).

Úvodní plenární přednášky předznamenaly témata, která konferenci *ICPIG 2007* jasně dominovala: *Non-equilibrium plasma and microplasmas at high pressures* a *Plasma power and pulsed power technology, particle sources*. Leanne C. Pitchford (LAPLACE, Toulouse, France) přednášela o vlastnostech elektrického MHCD mikrovýboje (Micro Hollow Cathode Discharge) generovaného za atmosférického tlaku v malé dírce, jež je vytvořena v sendvičové elektrodové struktuře – katoda/dielektrikum/anoda – stejnosměrným napětím řádu 10^2 V. MHCD mikrovýboj charakterizují geometrické rozměry 10–100 mikrometrů, hustota energie ~ 100 kW/cm³ a koncentrace volných elektronů dosahující 10^{15} cm⁻³. Tyto mikrovýboje jsou účinným generátorem radikálů a reaktivních částic. Paralelní uspořádání několika set mikrovýbojů se intenzivně studuje jako zdroj plošného reaktivního plazmatu. Christophe O. Laux (École Centrale, Paris, France) se zabýval možným využitím periodických nanosekundových vysokonapěťových výbojů pro snížení produkce oxidů dusíku při současném zvýšení energetické účinnosti procesu spalování chudých směsí. Kritickým parametrem se v tomto případě ukazuje opakovací frekvence vysokonapěťových pulsů, která musí být vysoká (~ 100 kHz) natolik, aby v daném prostředí dostatečně kompenzovala rychlost rekombinace chemicky reaktivních částic. Tuto ideu lze využít především ve spojení s vývojem nové generace leteckých motorů.

Druhý pracovní den konference zcela ovládly dva monotematické workshopy. Pavel Šunka (Ústav fyziky plazmatu AV ČR) organizoval workshop *Pulsed Electrical Discharges in water: fundamentals and applications*, jež byl zaměřen na fundamenty im-

pulsních výbojů iniciovaných ve slabě vodivých vodných roztocích včetně potenciálních ekologických a biologických aplikací. Karel Koláček (Ústav fyziky plazmatu AV ČR) uspořádal workshop *Physics and applications of high-current capillary discharges*, který se zabýval možným využitím impulsních kapilárních výbojů pro generaci jak nekoherentního, tak i koherentního záření v oblasti měkkých X-ray (~ 10 nm).

Závěrečným dnům dominovalo slavnostní udílení cen. Za vynikající celoživotní výsledky v oboru fyziky plazmatu a ionizovaných plynů obdržel cenu *Von Engel Prize* Noriyoshi Sato, emeritní profesor Tohoku University, Japonsko. Poprvé bylo uděleno i ocenění *ECA – IUPAP Early Career Award in Plasma Physics*, jež je určeno mladým vědeckým pracovníkům, kteří dosáhli vynikajících výsledků v oboru fyziky nízkoteplotního plazmatu. Jeho prvním nositelem se stal Pascal Chabert z École Polytechnique, Palaiseau, Francie. Letošní novinkou se v neposlední řadě stalo udílení tří cen za nejlepší práce studentů, tzv. *Plasma Processes & Polymer Awards*, které sponzorovalo nakladatelství Wiley-VCH.

Závěrem lze konstatovat, že jedna z nejprestižnějších konferencí týkající se fyziky plazmatu a fyziky jevů v ionizovaných plynech v Praze úspěšně završila řadu změn započatých na předchozích setkáních, to příští se bude konat v městě Cancún v Mexiku. ■

MILAN ŠIMEK,

Ústav fyziky plazmatu AV ČR, v. v. i.,
předseda místního organizačního výboru

☛ Za vynikající celoživotní výsledky v oboru fyziky plazmatu ionizovaných plynů obdržel cenu Von Engel Prize Noriyoshi Sato z Japonska.

☛ Českou vědu reprezentoval Karel Jungwirth z Fyzikálního ústavu AV ČR.

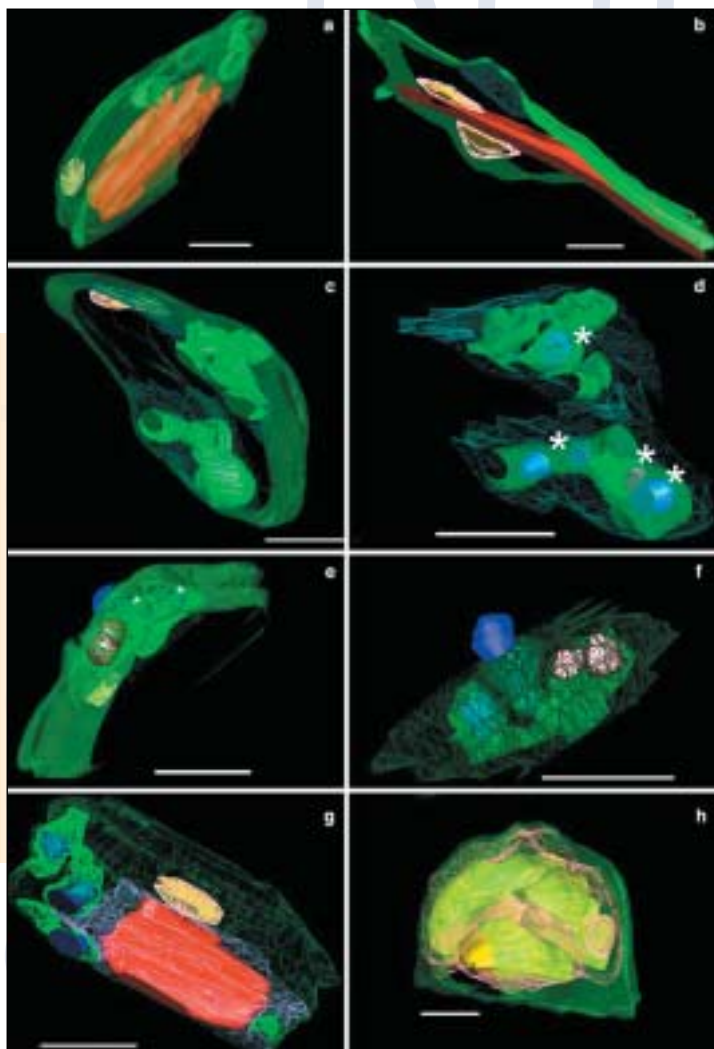

FOTO: ARCHIV ÚEB

Elektronovým mikroskopem odhalené děje, které probíhají v rostlinné buňce – i v buňkách lidského těla – udivují souhrou a zřejmou smysluplností svých výkonů a úkolů, prozrazujících i samotným vědcům jen z části v tkáni života utajený řád. Na snímku trojrozměrná rekonstrukce mikrostruktury chloroplastů, tělísek nezbytných pro fotosyntézu, v rostlinách kontrolních (vlevo) a v geneticky upravených rostlinách nadprodukcujících hormon cytokinin (vpravo).

Otázky vědění a víry se nás dotýkají i dnes. Rozjímání vědců, zaměřené na myšlenku, co nabízejí přírodní vědy teologii a co teologie nabízí přírodním vědám, jsme připomněli v minulém čísle Akademického bulletinu příspěvkem z oblasti částicové fyziky. U kulatého stolu se letos v květnu na pozvání Akademie věd ČR a České křesťanské akademie zabýval tématem Věda a víra také prof. Petr Hájek (Ústav informatiky AV ČR, v. v. i.), který se věnoval ontologickému důkazu existence božské bytosti v díle největšího matematického logika 20. století Kurta Gödela. Další z hostů, dr. Jan Moravec (Centrum biblických studií), se po výkladu rozdílů mezi přírodními vědami a teologií pokusil vysvětlit pojem víry, dr. **Ivana Macháčková** (Ústav experimentální botaniky AV ČR) vystoupila s osobním svědectvím možné souhry přírodních věd s teologií. Její úvahu ve zkrácené podobě přinášíme.

„Otázka vztahu mezi přírodními vědami a teologií se na těchto setkáních řešila už vícekrát,“ připomněla úvodem. „Proto se pokusím o osobní reflexi nad tímto tématem.“

Jedna z minulých diskusí se snažila zjistit, zda mezi přírodními vědami a teologií panuje lhostejnost, boj protikladů nebo jednota. Asi bychom se

Když se ptali Martina Luthera, co dělal Bůh předtím, než stvořil svět, odpověděl: „Seděl pod břízou a řezal si proutky na ty, kdo kladou všetečné otázky.“ Tím jistě Luther neodsoudil všechno dotazování, naopak, sám velkým životním dotazováním prošel, stejně jako Giordano Bruno, jenž vyznává: „Nevěřím, že Bůh, který nám dal rozum, po nás chce, abychom jej nepoužívali.“ Napětí mezi věděním a vírou v Boha vzrušovalo jistě člověka odjakživa. Někdy se proměnilo v poznání, v osobní prožitek kosmického bytí. Tak mohl William Shakespeare zvolat v Hamletovi: „Ó Bože, chtěl bych být obsažen celý v oříškové skořápce, a při tom zářit do nekonečných prostorů!“

shodli, že to není jedno ani druhé a že přijatelnými variantami jsou nezávislost nebo dialog. Pokud mohu mluvit za sebe, preferuji dialog.

Je celkem jasné, že pokud věda vystupuje jako institucionalizovaná disciplína a víra se chová stejně, pak mohou vytvářet dojem, že soupeří jako dvě hlavní zvěstovatelky jediné pravdy. Ale myslím si, že toto období máme už za sebou. Většina z nás vnímá, že víra a věda nestojí proti sobě, že mezi nimi nemusí být a také není žádný rozpor. Vždyť i věda obsahuje jako hlavní premisu víru, že lidský rozum neklame: jsme schopni chápat, že jak věci vidíme, skutečně jsou. O tom nás přesvědčuje zkušenost, ale dokázat se to nedá, musíme věřit. Víra, která není karikaturou sebe samé a myslí to vážně, jistě nebude vědu odmítat, bude se snažit porozumět jí a nechat se jí obohatit.

Není třeba zdůrazňovat, že přírodní vědy a teologie se liší svým přístupem ke skutečnosti, že každá klade jiné otázky a odpovídá na ně jinými způsoby. Jako člověk – jsem přírodovědkyně, biochemička, které se nedávno z milosti Boží podařilo dostudovat alespoň bakalářské studium teologie – dobře vím, že oba přístupy běží někdy paralelně i v mé hlavě. Že to není s oním dialogem vždycky jednoduché. Přesto mys-

O DOROZUMÍVÁNÍ 2

lím, že si obě tyto oblasti lidského poznání mají hodně co říci. Začnu tím, proč to tak podle mého názoru je a co mohou přírodní vědy přinést teologii.

Obě zmiňované vědy chtějí pochopit, jak svět funguje, kde se vzal, kam směřuje, co to má za následky pro náš život a vztah k realitě. Věda postupuje tak, že položí hypotézu, která posléze bude buď potvrzena nebo vyvrácena, snaží se vycházet z pozorování reality přírody nebo z experimentu. Otázka samozřejmě zní, je-li možné vědeckým pozorováním přírody vyvodit si, vytušit existenci Stvořitele, existenci Boží. Je mnoho autorů, kteří tvrdí, že ano. Můžeme začít v knize *Moudrosti*, kde čteme: „Neboť z velikosti a krásy tvorů může být srovnáním poznán původce jejich bytí.“ Také slavný astronom Johannes Kepler řekl, že v knize přírody se Bůh zjevil právě tolik jako ve Svatém Písmu, že kdo přírodu studuje, tak se modlí a vzdává chválu stejně jako kněží při liturgii. I katolické magisterium nám říká, že rozum člověka je schopen Stvořitele ze stvoření vytušit. A konečně, jeden z největších teologů 20. století, německý teolog Karel Rahner, napsal, že člověk má vnitřní tušení Boha při každém poznávání.

Dva z nejznámějších protagonistů dialogu přírodních věd a teologie George Coyne a John Polkinghorne také vidí ve výsledcích vědy jako věřící lidé Boží působení. S těmito názory silně sympatizují. Mohu ovšem vyjmenovat i celou řadu známých teologů, kteří budou říkat pravý opak, počínaje slavným Karlem Barthem. To však nechme stranou.

Můžete právem namítnout, že zmíněná zkušenost alespoň tušit z přírody či z vědeckého pozorování Stvořitele, je omezena na lidi věřící. Domnívám se, že tomu tak být nemusí. Člověk přijímá impuls víry ne tím, že se nechá přesvědčit rozumovými argumenty, ale proto, že k němu mluví vnitřní hlas, který ho oslovuje, neustále ho někam láká a zve, až se s tím člověk musí nějak vyrovnat. Řekla bych, že opravdu pozorné vnímání přírody, uvědomění si, co přinesla moderní fyzika a kosmologie, co přináší moderní biologie, tu neuvěřitelnou komplexitu a náhodnost, a při tom organizovanost a řád – to vše vyvolává úžas a může dát alespoň některým lidem i tušení Stvořitele.

Sledujeme-li, co se děje v rostlinné buňce na záběrech videokamery spojené s elektronovým mikroskopem – červené kuličky jsou chloroplasty, zelené pohybující se části jsou tzv. váčky, které

přenášejí syntetizované proteiny... tento pohyb se opravdu v živých rostlinných buňkách děje... A druhá ukázka, síť vláken, která už směrovaně řídí pohyb váčků nesoucích určité metabolity k místům, kam je donést mají... Vůbec nevíme, proč se váček někde připojí, jinde odskočí a odnese příslušný metabolit tam, kam má – není to obraz obrovské dynamiky života? A to se odehrává v jedné buňce, kde běží současně tisíce regulačních procesů, přenosů, signálů, v jedné z milionů buněk sledované rostliny. Děje se tu něco úžasného, co napomáhá cestě poznání Boha. A chci osobně vyznat, že mně právě hluboké poznání těchto procesů na mé cestě pomohlo...

Tento vědecký obraz komplexního a stálým změnám podléhajícího světa je v docela dobré shodě s představou biblického Boha. Není to statická figura, ale Bůh živý, který neustále tvoří vše nové, vše udržuje v chodu i vše řídí. Díky pokroku ve vědeckém bádání byl vlastně znovu objeven tento Bůh živý, stále tvořící, nějakou dobu překrytý obrazem Boha-tvůrce, který se o své stvoření nestará. Jan Jandourek, katolický kněz a publicista, ve své knize *Pohansko-křesťanské meditace* napsal: „Neviditelného Boha nemůžeme nikdy poznat zcela. Takový

*Hledání pravdy,
hledání krásy,
hledání lásky...
A na dně oné touhy
vědců, umělců
i všech lidí tušení
Nepoznaného,
které poutníci života
stejně jako autoři
evangelií před sebou
vidí v setkání
se Světlem.
Na snímku
Evangelisté,
Petr Brátka 1990,
Asociace
jihočeských
výtvarníků*

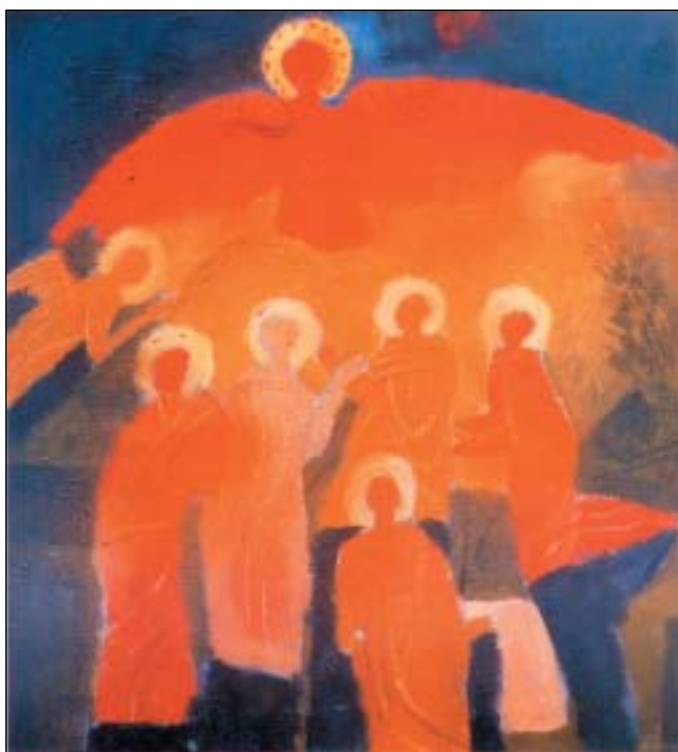

FOTO: ARCHIV AUTOROKY

FOTO: ARCHIV AUTORKY

*Hospodine, pane náš,
jak vznešené je tvoje
jméno po vsí zemi...
zpívá dávný člověk
v jednom
ze starozákonních
žalmů. A člověk
21. století
se uprostřed
všemožných
ohrožení, která ho
obklopují, znovu vrací
k myšlence pastýře
stvoření, hospodáře
a ochránce,
jímž je Stvořitel
a jímž má také on na
planetě Zemi být.
Na snímku
akademické malířky
Heleny Schmaus-
Shoonerové obrázek
z její sbírky kreseb
vydaných
ve prospěch
zažehnání následků
povodní v roce 2002.*

Bůh by byl nutně modlou. Lze sáhnout po čemkoli na světě, abychom si Boha přiblížili, ale pak je nutno po výstupu tento žebřík odhodit, neboť Boha nelze ničím spoutat.“ Domnívám se, že obraz přírody, tak jak jej podává dnešní přírodověda, může být jedním z těch pomocných žebříků.

A teď obráceně, co může nabídnout teologie přírodním vědám?

Věda popisuje svět, jaký je, většinou redukcionisticky a často za použití matematického aparátu. Neptá se a nemůže se ptát po smyslu věcí. Většina přírodních vědců si neklade otázku, jak je vůbec možné, že svět a vesmír jsou poznatelné, že v evoluci jednou vzniklo vědomí, schopnost poznávat, schopnost reflexe a schopnost transcendence. Tím, že se neptá po smyslu, nemůže věda ani anticipovat nějaký cíl Stvoření.

Právě teologie, v tomto případě eschatologie, postuluje cíl Stvoření, naplnění v Bohu, ať už je to biblická představa nebeského Jeruzaléma, Theillardův bod Omega nebo Moltmannův mesiášský šabat.

Člověk je bytost mnohovrstevnatá, bytost vztahová a vedle rozumu má těžko popsateľné hlubinné tušení týkající se základů bytí Boha. Psychologové tomu říkají, že člověk je bytost přirozeně náboženská. Potřebuje ale své tušení rozumově zpracovat a přesvědčit se, že víra nestojí proti rozumu. Na tyto otázky, které věda neklade ani klást nemůže, odpovídá teologie. A její výpovědi jsou, podle mne, nutné k tomu, abychom mohli sestavit obraz reality v celé její šíři a komplexnosti. Přírodní vědy se v době Galileiově emancipovaly od teologie a zkou-

mají materiální svět. Ale v Bibli nenajdeme žádné rozdělení na materiální a duchovní. Tam je všechno jednota. Dnes se mnoho teologů vrací k tomuto biblickému pojetí stvoření jako jednoty a vidí je jako posvěcené a posvátné.

Konečně, věda se neobrací ke kategoriím morálním, k úkazu dobra a zla, neřeší otázku, co MÁ být. Je z tohoto hlediska neutrální, neneutrální může být její využití technologiemi. Shodneme se, jak využívat pokusná zvířata, jaké pokusy je a není možné dělat na člověku, ale když jde o využití vědeckých poznatků, tak už k takové shodě nedocházíme. A tady vidím další úlohu pro teologii: víra zavazuje člověka k etickému životu, k hledání a konání dobra. Teologie se snaží přinášet moudrost, která by k takovému životu vedla, a poskytuje tak etický rámec, ve kterém lze správně rozvíjet život jako takový, a tedy i vědecké bádání a využití jeho výsledků.

Poslední styčný bod mezi přírodními vědami a teologií vidím v oblasti ekologie. Přírodní vědy přinášejí varovný obraz změn, ke kterým v posledních desetiletích dochází. Myslím, že tady má teologie ještě velký dluh. Nemáme poznávat, abychom ovládali, ale máme poznávat, abychom se podíleli, říká Jurgen Moltmann v knize *Bůh ve stvoření*. Podle něj si v dnešní situaci ohrožení nemožno přírodní věda a teologie dovolit rozdělení jedné skutečnosti a musí se snažit dojít společně k ekologickému vědomí světa. Krásně popisuje úlohu člověka jako pastýře stvoření profesor Jan Heller ve své knize *Člověk, pastýř stvoření*. Na základě rozboru prvních kapitol Bible říká: „Adam má poslání. Všimněte si, že nejenom dostal poslání, ale on to poslání MÁ. Adam má poslání zobrazovat Boha všemu stvoření a zastupovat stvoření u Boha. A Adam je v každém z nás, to není minulost, to je naše přítomnost...“

Dovolte mi tedy vyslovit přesvědčení, že zajisté mohou teologie a přírodní vědy klidně existovat jedna bez druhé. Budou se asi rozvíjet zcela úspěšně, mohou být nezávislé, ale myslím si, že by to bylo ke škodě jich obou i ke škodě naší.“

SYLVA DANÍČKOVÁ

JOSEF KRÁL

(1882–1978)

Dne 22. února roku 2008 uplyne 30 let od smrti českého filozofa a sociologa Josefa Krále, jednoho z předních reprezentantů českého pozitivismu a nejbližšího následovníka hlavního představitele tohoto filozofického směru v Čechách Františka Krejčího.

Obecně lze pozitivismus definovat jako označení pro filozofické postoje uznávající vědecké poznání jako jedinou formu poznání. Pozitivismus měl ohlas nejen mezi přírodovědci, zvláště fyziky, ale i v širších vzdělaných vrstvách a aspiroval na to stát se jakýmsi novým „vědeckým názorem“.

Josef Král se narodil 31. října 1882 v Peřimově na Jilemnicku v chudé učitelské rodině. Gymnazijní studia absolvoval v Čáslavi a Jičíně. Během středoškolských studií se do popředí jeho zájmů dostalo studium jazyků, později přibyla historie a díla českých filozofů. V r. 1901 začal studovat moderní filologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Brzy ho ale způsob výuky v některých jazykových seminářích a cvičeních odradil, a tak setrval jen u němčiny a francouzštiny. Místo toho ho zaujala filozofie a sociologie. Navštěvoval přednášky a semináře zejména T. G. Masaryka, Františka Drtiny a Františka Krejčího. Roku 1908 obhájoval u profesora Masaryka disertaci z filozofie s názvem *Gustav Adolf Lindner jako sociolog*. Habilitoval se roku 1920 z dějin filozofie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a v r. 1924 byl jmenován řádným profesorem filozofie a sociologie na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. V Bratislavě učil ještě dalších osm let a ve školním roce 1930–1931 byl ustanoven děkanem. Roku 1932 byl jmenován profesorem filozofie v Praze a o dva roky později i profesorem sociologie. Děkanskou funkci získal na pražské univerzitě až po 2. světové válce, ve školním roce 1946–1947.

Josef Král rovněž působil v předních českých vědeckých institucích. Jako mimořádný a posléze řádný člen ČAVU zastával po válce funkci předsedy I. třídy (soustředila společenské vědy s výjimkou filologie). Ještě za pobytu v Bratislavě v r. 1932 ho zvolili dopisujícím členem Královské české společnosti nauk. Když se přestěhoval do Prahy, změnilo se jeho členství na mimořádné a r. 1939 na řádné. V rámci KČSN vedl za války agendu vrchního knihovníka a do října 1946 vykonával funkci tajemníka I. třídy (fyzikálně matematická).

Král svou činnost rozvíjel i v oborových vědeckých společnostech. Jako předseda Jednoty filozofické tuto instituci úspěšně provedl bez kolaborace okupačními léty až do r. 1948, kdy sám na funkci předsedy rezignoval. Účastnil se založení Společnosti pro sociální bádání a pomohl obnovit Masarykovu společnost. Králova

aktivita se projevila i v mezinárodních institucích, kde byl např. členem výboru filozofického kongresu.

Filozofii charakterizoval jako „jednotný výklad světa a života na základě jednotlivých věd“. Svůj filozofický názor získal studiem „anglo-francouzských pozitivistů, evolucionistů a shodných složek filozofie Masarykovy“. K Masarykovi se hlásil i jako sociolog. Sociální jevy definoval jako „složitější jevy duševní, zprostředkované ovšem psychofyzicky“. V rámci své vlastní klasifikace věd řadil psychologii před sociologii.

Většinu svých prací věnoval dějinám československé filozofie a sociologie. Z dějin filozofie stojí za zmínku především svého času populární *Přehledné dějiny filozofie* (1946 a 1947). Dále je autorem celé řady dílčích a speciálních prací: *Herbartovská sociologie* (1921), *Jessenius filosof* (1923), *Spor o Kanta, k dějinám české filozofie z počátku století* (1924), *Masaryk filosof a sociolog* (1931). Hlavním dílem Krále v oboru filozofie je jeho *Československá filozofie* (1937) vyznamenaná Metelkovou cenou ČAVU. Zvláštní pozornost věnoval průkopníkovi české sociologie a sociální psychologie G. A. Lindnerovi. V roce 1929 vyšla jeho monografie *G. A. Lindner, život a dílo*.

Své mnohostranné schopnosti uplatnil i v redakční práci. Byl vydavatelem revue *Sociální problémy* a redigoval také *Českou mysl*, orgán Jednoty filozofické. V I. třídě ČAVU měl na starosti *Filozofickou bibliotéku*. Řadu Králových prací a studií postihla bohužel po únoru 1948 cenzura, a tedy označení „libri prohibiti“. V tomto období pociťoval potíže na fakultě i ve vědeckých společnostech, kde začal působit vliv „nové garnitury“ a rychle se ustavující akční výbory. Na jaře 1951 byl nucen opustit Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, přesto měl větší štěstí než někteří jeho kolegové. Dílo Josefa Krále má nepostradatelnou hodnotu a je do značné míry východiskem pro soudobou filozofii i sociologii. ■

VÁCLAV HANKOVEC,
Masarykův ústav – Archiv AV ČR, v. v. i.

BADATEL I INTELEKTUÁLNÍ PROVOKATÉR

Historický ústav Akademie věd, Centrum mediévistických studií, Učená společnost ČR a dále též redakční rady Českého časopisu historického a revue Dějiny a současnost i nejšířší čtenářská obec přišla o vynikající osobnost odborně i lidsky. Dušan Třeštík si na tituly nepotrpěl, neboť i bez nich kdekdo u nás v posledních dvaceti letech věděl, kým je a jaké vážnosti se těší. Skutečně tomu tak bylo?

Zatímco jedni ho respektovali jako učence, druzí ho považovali za myslitele, který učenost na veřejnosti ironizuje.

Byl jedním i druhým, a navíc tak trochu intelektuálním provokátérem, k obojímu měl vše potřebné, co je jinak pospolu vzácné: přirozené nadání, vědomosti a potřebu poznávat, poznané promýšlet, zpochybňovat a působivě předávat, a to i prostřednictvím mediální inscenace. Jistě se tak dělo i dříve, ve věku hypertrofované komunikační devalvace je však bohužel intelektuál slyšet, jen když šokuje. Dušan Třeštík, a to je podstatné, k přítomnosti promlouval přes ty dějiny, které celý život studoval a které opravdu znal.

Životní osudy Dušana Třeštíka jakoby plynuly s dobou, do níž se 1. srpna 1933 v Sobědruhách u Teplic narodil. Příštím životopiscům bude jistě důležitá každá podrobnost. Budou se ptát, jak ho ovlivnilo učitelské prostředí rodiny, která se po záboru Sudet ocitla ve středočeských Ouběnicích. Zajímát je budou i jeho spolužáci na teplickém gymnáziu,

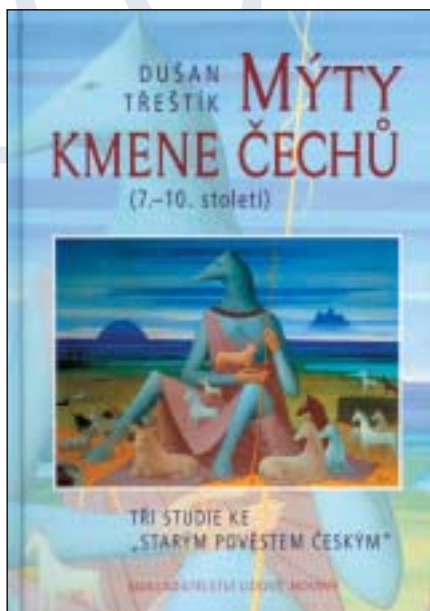
někteří z nich zvučných jmen. Měli skutečně na rozvoj jeho tvůrčí imaginace větší vliv než profesoři historie? Proč ji šel tudíž studovat, proč si ji dokonce zvolil za svoji profesi? Vždyť studený podzim roku 1951, kdy se na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy stal posluchačem archivnictví a historie, spíše od studia těchto oborů odrazoval. Další otázka, bylo vůbec možné se při studiu středověku izolovat od diktátu tehdy jedině přípustného světového názoru? Vše se zatím nedá uspokojivě zodpovědět. Ostatně zprvu nic nenavštěvovalo, že se badatelskou doménou Dušana Třeštíka časem stanou české a středoevropské dějiny raného středověku. Jeho diplomová práce pojednávala o českých

formulářích 13. století a také jeho rané stati čerpaly náměty z pramenů 14. až 18. století. Múza Clio však již o talentovaném studentu věděla a napomohla mu dříve než jiným vstoupit mezi citované autory.

Od roku 1958 Dušan Třeštík spojil své osudy s Historickým ústavem ČSAV, kde na něho zprvu silně působil František Graus. Ve dvou knihách o Kosmovi a jeho kronice však již zcela samostatně a v uvolněném duchu druhé poloviny šedesátých let otevřel bádání o raném středověku nové obzory. Také u nás, a to hlavně Třeštíkovou zásluhou, se již tehdy v zárodečné podobě vynořoval obraz Le Goffova jiného „středověku“. V tomto případě rané doby českých dějin, v níž místo feudálů vystupují vzdělanci odkojeni západní křesťanskou kulturou a mýtičtí družiníci sv. Václava.

Nové obzory českého dějepisectví záhy na to svým dýmem zahalily sovětské tanky. Třebaže se Dušan Třeštík dříve veřejného dění stranil, v posledních srpnových dnech roku 1968 s nebyvalým zaujetím doplňoval fotodokumentaci pověstné *Černé knihy*. Historický ústav na tento statečný počín doplatil likvidací, mnozí jeho pracovníci pak ztrátou zaměstnání. Meč normalizačních čistek zprvu ohrožoval i nestraníka Dušana Třeštíka, jenž byl podmíněně přijat do nově zřízeného Ústavu českých a československých dějin. V ostře sledovaném pracovišti si udržel čistý štít, avšak za cenu jistě uzavřenosti do své věže ze slonové kosti.

Oporou mu v té době více než jindy byla jeho paní Barbara, s níž publikoval řadu objevných studií. Z nich mimo jiné dodnes zůstává středem pozornosti odborných diskusí stať o služebné organizaci v raně středověkých Čechách. Na rozdíl od mnoha historiků bez nápadů, je Dušan Třeštík mohl rozdávat a také rozdával. Sotva jedné otázky přišel na kloub, dráždila ho nová, jako by samo

psaní bylo pro něho nudnou přítěží. Neměl jen dar rozpoznávat nepoznané. Díky své vsutku jedinečné tvůrčí představitivosti házel nám jako perly nové a nové domněnky. Ne všechny se dříve či později ukázaly dostatečně nosné, avšak některé z nich záviděníhodně otřásly ustálenými obrazy dávné minulosti, ať již šlo o Velkou Moravu anebo o povahu knížecího majetku. V ústraní akademického ústavu Dušan Třeštík rok za rokem rozšiřoval a promýšlel své vidění raného středověku, které neměl příležitost v plném rozsahu uplatnit. Jeho studie i neobyčejně úspěšná kniha o románském umění v Čechách a na Moravě, kterou v roce 1983 vydal s Anežkou Merhautovou, však nenechávaly nikoho na pochybách o jeho vyzářujícím dějepisném mistrovství.

Nástup nové doby v listopadu 1989 jedním rázem v Dušanu Třeštíkovi uvolnil nahromaděný a dříve jen tušený intelektuální potenciál. Zatímco předtím se organizačním povinnostem vyhýbal, nyní se bez zdráhání zapojil do obnovy Historického ústavu. Neméně úsilí věnoval redigování *Českého časopisu historického*, v němž

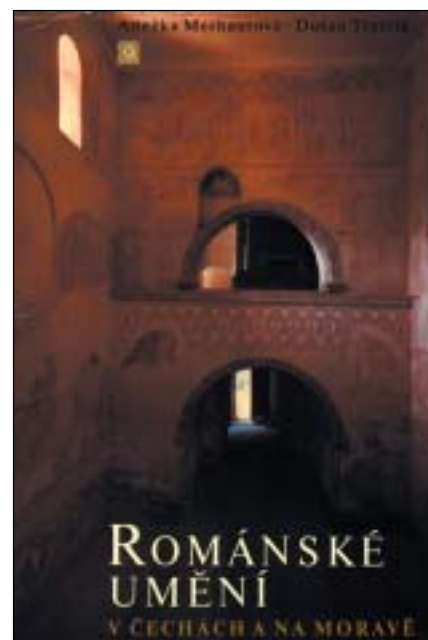
hned roku 1990 uveřejnil programovou stať *České dějiny a čeští historikové po 17. listopadu*. Záhy vyšlo najevo, že Dušan Třeštík jako jeden z mála dokáže jinak „myslet dějiny“. Je k nevíře, kolik statí v první polovině devadesátých let uveřejnil. Snad i proto mu nechybělo nabízené působení na Filozofické fakultě. Dušan Třeštík dával přednost náročným rozpravám s doktorandy kolem Centra mediévistických studií, u jehož zrodu stál a jež dále svými „přemyslovskými“ projekty formoval.

Po studiích přišly na řadu velké monografie. Jeho *Počátky Přemyslovců* koncepčně předznamenaly edici *Česká historie*, kterou pro Nakladatelství Lidové noviny připravil. Krátce za sebou následovaly knihy o vzniku Velké Moravy a o mýtech kmene Čechů, z nichž zvláště druhá měla zasloužený ohlas i v širší kulturní veřejnosti.

Oblokem se vracíme k druhému životu, který po listopadu 1989 Dušan Třeštík žil. Byla to pro něho do slova i do písmene VITA NUOVA. Dříve než jiní rozpoznal roli televize: být nejen čten a slyšen, ale i viděn. Neříkal a nepsal jen to, co se od historika čeká, dovoloval si stále více, zasahoval do diskusí, které hýbaly veřejným míněním, ať již šlo o Lidový dům nebo o svatovítskou katedrálu. Chvilí byl dokonce lapán do sítí politiky, brzo však poznal, že by jen házel hrách na neprostopnou zeď.

Dušan Třeštík se tak nejen svým vědeckým dílem, ale i svými eseji zasloužil o českou historii a konec konců i o „kmen Čechů“, jemuž pomohl na světlo z dávné nepaměti. Přestože sám 23. srpna 2007 vstoupil do historie, bude k nám dále promlouvat, vzrušovat svými reflexemi a lákat do svých myšlenkových osidel příští historiky. ■

FRANTIŠEK ŠMAHEL,
předseda Vědecké rady AV ČR, v. v. i.

EVROPSKÝ VÝZKUMNÝ PROSTOR – NÁZORY SE LIŠÍ

Veřejná konzultace k Zelené knize o evropském výzkumném prostoru vzbudila velký zájem jak ve členských státech, tak u samotných evropských institucí. Skončila 31. srpna 2007 a Evropskou komisi teď čeká nelehký úkol – pečlivě zanalyzovat jednotlivé připomínky, které mohou být i protichůdné – a zapracovat výsledky konzultace do závaznější Bílé knihy.

Z prvních obecných výsledků vyplývá, že respondenti iniciativu Evropské komise vítají, ale zároveň se domnívají, že *Zelená kniha* neklade ty správné otázky a až příliš se soustředí na roli Evropské komise v evropském výzkumném prostoru. Velká pozornost je také věnována roli vládních a mezivládních struktur, zatímco role národních či evropských výzkumných organizací a soukromého sektoru není zastoupena dostatečně. Zdá se, jakoby představitelé EK zapomínali, že více než 90 % financí do vědy a výzkumu stále přichází z národních zdrojů.

Zástupci *European Science Foundation* a *European Research Council* se domnívají, že by se Evropská komise měla v budování evropského výzkumného prostoru více zaměřit na národní financování výzkumu, výzkumná centra a soukromý sektor. Komise se zaměřuje až příliš na svou vlastní roli a opomíná další důležité hráče. Domnívají se také, že by EK měla věnovat více peněz na základní výzkum (např. pomocí Evropské rady pro výzkum), snižovat byrokracii tohoto programu a apelovat na členské státy, aby zlepšovaly podmínky pro mobilitu vědeckých pracovníků.

Představitelé *League of European Research Universities* doufali v odvážnější dokument, který by do určité míry zpochybňoval stávající výzkumnou politiku a navrhl koncept nový. Jsou skeptičtí ohledně evropské koordinace národních a regionálních programů a iniciativ a obávají se malé efektivity této koordinace. Zároveň poukazují na hrozbu neefektivity rozsáhlých evropských sítí v případě centrálnějšího managementu. Sítě musí být flexibilní, aby mohly reagovat na nejnovější potřeby. Navrhují soustředit se na výzkumnou excelenci a spolupráci, která již existuje na regionální, národní a evropské úrovni, a snažit se jí podporovat více prostředky.

Zástupci *European Association of Research Managers and Administrators* v principu souhlasí se všemi šesti klíčovými tématickými okruhy zdůrazňovanými *Zelenou knihou*, stále však vidí jeden z hlavních problémů v efektivním řízení vědy. Evropa si potřebuje vybudovat kulturu profesionálního řízení vědy. Asociace tedy volá po uznávání standardů řízení ve vědě (včetně certifikátů potřebných ke školení a vývoji určité odbornosti), které by přijala jak Evropská komise, tak akademická veřejnost.

Reprezentanti *All European Academies* poukazují na fakt, že fragmentace není problémem pouze ve vědě, ale celé Evropy a ostatně i Komise poukazuje zejména na nedostatečnou koordinovanost mezi jednotlivými generálními ředitelstvími. To se však nedá změnit přes noc, každý stát má své zájmy, historické a ekonomické důvody. Spolupráce by měla začínat na regionální úrovni a podpořit tradiční spojení.

Také Česká republika se aktivně zúčastnila konzultace *Zelené knihy k evropskému výzkumnému prostoru*. Technologické centrum AV ČR zastřešovalo roli koordinátora a vypracovalo pro EK souhrnnou zprávu.

Komise má k otázce evropského výzkumného prostoru ustaveno celkem sedm pracovních expertních skupin, které vypracovávají stanoviska a fungují jako nezávislé poradní orgány. Z uveřejněných seznamů členů těchto skupin vyplývá, že v nich nefiguruje ani jeden Čech. V prosazování se máme v rámci evropského výzkumného prostoru tedy stále co učit. Úspěšné zapojení na projektové úrovni vyžaduje i viditelnost na úrovni strategicko-politické. ■

TÁŇA PERGLOVÁ, DAVID KOLMAN,
CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR

Cambridgeská univerzita vyhlásila jako každý rok nábor na **Mezinárodní letní školu 2008**. Nabídka obsahuje jak monotematicky orientované odborné kurzy, tak interdisciplinární kurzy ve všech oborech vědeckého výzkumu počínaje exaktní vědou a konče humanitními obory. Veškeré informace získáte na e-mailové adrese: intenq@cont-ed.cam.ac.uk.

PRIORITY PORTUGALSKÉHO PŘEDSEDNICTVÍ VE VĚDĚ

Portugalsko převzalo předsednictví Evropské unie po Německu v červenci t. r. Jednou z jeho priorit je i věda a výzkum, které spadají pod ministerstvo vědy, technologií a vysokého školství. Ministr José Mariano Gago se chce během portugalského předsednictví zaměřit zejména na zvýšení investic do vědy v soukromém i veřejném sektoru a na kvalifikované lidské zdroje ve vědě.

Evropské unii se stále nedaří dosáhnout cílů Lisabonské strategie. Portugalské předsednictví by rádo zahájilo nový cyklus této strategie, kde by jeden z pilířů tvořila právě věda a technologie. Za jeden ze závažných problémů označilo Portugalsko neznalost, co se děje na národních úrovních pro splnění cílů této strategie. Proto by měla být Radě v prosinci představena kniha, ve které by každá země popsala, jak se snaží těchto cílů na národní úrovni dosáhnout. Tato výměna informací má přispět k efektivnějším poznatkům a předávání zkušeností. Podle ministra Gago jsou mezivládní akce cestou k cílům, jež jsou v oblasti vědy a inovací vytyčeny.

Evropským výzkumným prostorem obecně se bude zabývat i konference *The Future of Science and Technology in Europe*, která se uskuteční 8.–10. října 2007 v Lisabonu. Jedná se o prodlouženou debatu o tématech *Zelené knihy* a budoucnosti evropského výzkumu jako takového.

Stejnou otázku řešila i červencová Rada pro konkurenceschopnost. Většina členských zemí zde vyslovila souhlas, že konkrétní kroky závisí na samotných státech. Země přispívají k vytváření lepších programů na podporu vědy či k vytváření podmínek pro kvalitní výzkumné pracovníky, pokrok je tedy na nich. Ministr Gago v rozhovoru pro *Research Europe* uvedl, že jsme na začátku procesu hodnocení národních politik v evropském duchu a s evropskými cíli, ale veškerá práce musí být odvedena doma. Zároveň poukázal na fakt, že by se mělo více prostoru věnovat předávání zkušeností. Ministr Gago věří, že Evropská unie může stavět na své různorodosti a že způsoby k dosažení stejných cílů mohou být různé.

Všechny státy se dnes ale potýkají se stejnými problémy – věda a technologie jsou těsně provázány s veřejným sektorem a lidskými zdroji. Ty jsou spjaty s univerzitním systémem a jeho reformou. Proto je modernizace vysokého školství jednou z priorit portugalského předsednictví. Od roku 2003 sice Evropská komise vydala tři sdělení týkající se modernizace

univerzit, zatím však neexistuje silná politická vůle něco opravdu změnit. I k tomuto účelu by měla sloužit konference *Modernising universities in Europe*, která se bude konat 6. a 7. listopadu 2007 v Lisabonu. Jejím cílem je přijmout konkrétní kroky tak, aby se problémem reformy začala zabývat i Rada.

Za následující cíle si portugalské předsednictví klade schválení všech čtyř navržených společných technologických iniciativ (JTI): Artemis, Clean Sky, Innovative medicine Initiative a ENIAC. Možná nebudou všechny tyto JTI předloženy ke schválení najednou, ale do konce roku 2007 by to být mělo. Od ledna 2008 by pak mohly zahájit činnost. Další ze „zdeděných priorit“ je Evropský technologický institut. Zde se v současné době vede většina diskuzí kolem jeho financování. Řešení je tedy v rukách ministrů financí. Portugalci doufají, že se jim tento tvrdý oříšek podaří rozlousknout před koncem roku.

Cílem portugalského předsednictví je také podpora debaty na téma publikování vědeckých a technických informací zejména v souvislosti s širokou dostupností informací pomocí informačních technologií. Přenos znalostí a jejich sdílení je v digitálním věku důležitou otázkou. Předsednictví proto zamýšlí ustanovit platformu (ve smyslu uskupení) členských států, která by se určitá opatření snažila politicky prosadit.

Evropská komise připravuje zprávu k hodnocení Evropské strategie pro nanovědy a nanotechnologie v polovině období. Portugalské předsednictví se domnívá, že tyto oblasti zůstávají neprávem oddělovány. I zde se uvažuje o vytvoření platformy, která bude určitě jedním z diskutovaných témat na *High Level Conference on Nanotechnologies* od 19.–22. listopadu 2007 v portugalském městě Braga.

Více informací o portugalském předsednictví a vědě naleznete na <http://cordis.europa.eu/portugal/presidency/>.

TÁŇA PERGLOVÁ,

CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR

Předsednictví EU převzalo od 1. července Portugalsko. Na snímku je portugalský premiér José Sócrates s předsedou Evropské komise José Manuelem Barrosem.

Informace z 225. zasedání Rady pro výzkum a vývoj 14. září 2007

ZÁVAŽNÉ PROJEDNÁVANÉ BODY A ZÁVĚRY ZE ZASEDÁNÍ

Operační program Výzkum a vývoj pro inovace (OP VaVpl)

Jednání Rady k tomuto bodu se účastnila ministryně D. Kuchtová. Rada byla informována o průběhu prací na OP VaVpl a jednáních mezi MŠMT a předsednictvem Rady. Předsednictvo splnilo úkol schválený na mimořádném zasedání 16. července 2007. Do návrhu OP VaVpl byly zapracovány připomínky Rady k operačnímu programu i připomínky Evropské komise a 18. července 2007 byl materiál předán MŠMT. Dne 20. července proběhlo setkání předsednictva Rady s ministryní D. Kuchtovou, z něž vzešlo společné prohlášení, že o všech aktivitách k OP bude ministryně informována a že se bude vycházet z návrhu Rady.

Ze strany MŠMT byl výrazně změněný návrh OP VaVpl (vlastní verze) předložen se zpožděním tři týdnů až 7. září 2007. V tomto návrhu bylo třeba řadu věcí dopracovat. Následně se uskutečnilo 10. září 2007 společné jednání ministryně D. Kuchtové a předsednictva Rady k postupu při přepracování návrhu, ze kterého vzešlo, že Rada je připravena spolupracovat na nové verzi OP VaVpl. Předsednictvo navrhlo termín 17. září 2007 (kdy se odevzdávají podklady pro audit připravenosti), MŠMT trvalo na termínu 24. září 2007. Předseda Rady premiér M. Topolánek konstatoval, že je nemyslitelné, aby již upravený návrh OP VaVpl nebyl 17. září 2007 předložen k auditu.

Rada uložila sekretáři Rady dr. Blažkovi, aby do pondělí 17. září 2007 s MŠMT dopracoval návrh OP VaVpl pro audit připravenosti podle připomínek Rady a paralelně aby v expertním týmu s MŠMT, MPO a MMR do úterý 18. září 2007 za RVV připravili synergie OP VaVpl a OP PI, a dále zmocnila dr. Blažku nadále zastávat stanovisko Rady k OP VaVpl.

Rekapitulace plnění opatření přijatých na základě předcházejících analýz VaV

Tento materiál byl již několikrát Radě předložen. Jde o souhrnné hodnocení desítek úkolů z koncepčních a strategických dokumentů vlády za poslední tři roky. Vzhledem k výhradám Rady k podkladům jednotlivých resortů byl přepracován. Tento materiál je jedním ze vstupů do podkladů k přípravě Reformy VaV. Rada schválila přepracovaný materiál a jeho zaslání do meziresortního připomínkového řízení a návazné předložení vládě.

Reforma výzkumu a vývoje v ČR – aktuální stav

Rada se seznámila se stavem přípravy reformy a odsouhlasila vyčkat s přípravou Reformy systému VaV v návaznosti na úspěšné dopracování a obhájení OP VaVpl (jeho schválení Evropskou komisí).

Česká hlava

Rada schválila materiál *Návrh kandidátů na Národní cenu vlády Česká hlava za rok 2007*, jako prvního kandidáta schválila prof. Antonína Holého a jako druhého (náhradního) kandidáta prof. Josefa Koutického. Materiál bude zaslán do meziresortního připomínkového řízení a po vypořádání meziresortního připomínkového řízení předložen vládě.

Návrh Metodiky hodnocení – vypořádání meziresortního připomínkového řízení

Rada schválila vypořádání meziresortního připomínkového řízení a podle něj upravený návrh *Metodiky hodnocení VaV a jejich výsledků v roce 2007* s tím, že v *Hodnocení 2008* budou za specifický výzkum na VŠ zahrnuty výdaje a výsledky za roky 2003–2007. Předseda Rady a ministryně školství, mládeže a tělovýchovy byli Radou požádáni o podpis *Metodiky hodnocení VaV a jejich výsledků v roce 2007*.

Ustanovení Komise pro hodnocení výsledků VaV RVV – návrh

Rada schválila ustanovení Komise pro hodnocení výsledků VaV RVV a požádala předsedu Rady, aby na základě výsledku tajných voleb Rady jmenoval předsedou Komise dr. Blažku a jednotlivými členy Komise dr. Albrechta, prof. Gaše, Ing. Holla, prof. Zrzavého, prof. Haasze, Ing. Janečka, Ing. Marka, prof. Matějí a doc. Rába. Členové Rady zašlou návrhy kandidátů na druhé kolo voleb do Komise, na doplnění plného počtu, do 26. září 2007 sekretariátu Rady. Dále Rada uložila předsedovi Komise, aby se členy Komise pojednal a na 226. zasedání Rady předložil návrh *Statutu a Jednacího řádu Komise*.

Cena předsedy Rady pro výzkum a vývoj – návrh materiálu do vlády

Jakékoliv finanční ocenění je možné podle rozpočtových pravidel udělit pouze na základě zmocnění daného zákonem č. 130/2002 Sb. Podle první části zákonného zmocnění je udělována Národní cena vlády Česká hlava, druhá část není využívána. Na základě toho je Radě předložen materiál do vlády *Návrh na změnu Podmínek pro finanční ocenění mimořádných*

výsledků výzkumu a vývoje nebo finanční ocenění propagace či popularizace výzkumu a vývoje, podle kterého bude udělována Cena předsedy Rady pro výzkum a vývoj. Návrh po meziresortním připomínkovém řízení a po vypořádání připomínek bude předložen vládě.

Návrh na odvolání člena Bioetické komise RVV

Rada požádala svého předsedu, aby odvolal člena Bioetické komise RVV Mgr. Jiřího Lukeše, Th.D., z funkce člena Bioetické komise Rady pro výzkum a vývoj. Důvodem odvolání je, že se trvale neúčastňuje jednání Bioetické komise Rady pro výzkum a vývoj, takže není plněna povinnost stanovená Statutem Bioetické komise Rady pro výzkum a vývoj v čl. 7. odst. 1.

Návrh na odvolání a jmenování členů RVV – materiál pro schůzi vlády

V souladu se zákonem o podpoře výzkumu a vývoje v Radě musí být v Radě zastoupeni představitelé vysokých škol, což je ze své funkce předseda České konference rektorů. Prof. Petr Sába, prorektor Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, současný člen Rady, skončil funkční období předsednictví v České konferenci rektorů, a bude tedy v návaznosti na ukončení tohoto předsednictví jako člen Rady odvolán a za člena Rady je navržen nově zvolený předseda České konference rektorů, rektor České zemědělské univerzity prof. Jan Hron, který převzal tuto funkci k 1. srpnu 2007.

Profesor Sába bude po odvolání z funkce člena Rady vzhledem ke svým zkušenostem v oblasti výzkumu, vývoje a inovací návazně jmenován stálým hostem Rady.

Žádost MŠMT o návrh na jmenování nových členů Akreditační komise

Na Radu se obrátila ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Mgr. Dana Kuchtová s žádostí o před-

ložení návrhu Rady na jmenování nových členů Akreditační komise. Za členy Akreditační komise, kterým končí funkční období k 31. srpnu 2008, je třeba navrhnout nové členy. Členové Rady byli vyzváni, aby zaslali své návrhy na jmenování nových členů Akreditační komise sekretariátu Rady do konce září 2007 formou odborných životopisů navrhovaných členů.

Změna údajů dodávaných do IS VaV v roce 2008

Rada schválila změnu a rozšíření rozsahu některých údajů předávaných do IS VaV. Tyto změny se vztahují k roku sběru údajů od 1. ledna 2008 v souvislosti s požadavkem Ministerstva financí (propojení IS VaV s IS CEDR), s požadavkem EuroCris (anglické ekvivalenty názvů příjemců a spolupříjemců), s požadavky na informovanost o veřejné podpoře (informace o výsledku posouzení Evropské komise o slučitelnosti podpory na VaV s trhem Evropského společenství), s požadavkem meziresortní pracovní skupiny pro přípravu metodiky hodnocení VaV a jejich výsledků v roce 2007 (upřesnění definic jednotlivých druhů výsledků v RIV) a s požadavky vyplývajícími ze standardů pro přidělování ISBN kódů.

Kofinancování projektů RP EU a mezinárodní spolupráce ve VaV

Začátkem července 2007 nabyl účinnosti zákon č. 171/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 130/2002 Sb., jímž se umožňuje spolufinancování mezinárodních projektů v rámci strukturálních fondů nebo Rámcových programů EU, a tím je umožněna českým vědcům účast na těchto projektech. Čerpání prostředků na tento rok je vázáno předložením novely nařízení vlády č. 462/2002 Sb., která nebyla zatím ze strany MŠMT předložena. Rada požádala MŠMT o předložení této novely.

Ředitel Geologického ústavu AV ČR, v. v. i.,

vyhlašuje výběrové řízení na obsazení míst vědeckých pracovníků v oborech:

**geologie,
geofyzika,
petrologie, geochemie,
geologie a geochemie životního prostředí,
paleontologie.**

Požadavky: ukončené VŠ vzdělání v příslušném oboru.

Příhlášky s životopisem, přehledem publikační, odborné, event. pedagogické činnosti a doklady o splnění kvalifikačních předpokladů zašlete do **12. listopadu 2007** na adresu:

Geologický ústav AV ČR, v. v. i., Rozvojová 269, 165 00 Praha 6-Lysolaje
ref.: pí Uldrychová, telefon 233 087 208, www.gli.cas.cz

Výběrové řízení se bude konat dne **26. listopadu 2007 od 9:00 hod.**
v hlavní budově Geologického ústavu AV ČR.

Informace z 36. zasedání Akademické rady AV ČR dne 4. září 2007

Akademická rada projednala tyto nejdůležitější otázky:

Schválila

- přijetí 17 návrhů projektů do veřejné soutěže o projekty programu *Nanotechnologie pro společnost* s předpokládaným zahájením 1. ledna 2008;

- pravidla pro přidělování investičních prostředků na přístrojové vybavení;

- vložení budovy v části obce Staré Město č. p. 236 na pozemku p. č. 381 v katastrálním území Staré Město, obec Praha, a pozemku p. č. 381 v katastrálním území Staré Město, obec Praha, vše včetně součástí a příslušenství; budovy v části obce Staré Město č. p. 352 na pozemku p. č. 380/1 v katastrálním území Staré Město, obec Praha, a pozemku p. č. 380/1 v katastrálním území Staré Město, obec Praha, vše včetně součástí a příslušenství; budovy v části obce Staré Město č. p. 361 na pozemku p. č. 380/2 v katastrálním území Staré Město, obec Praha, a pozemku p. č. 380/2 v katastrálním území Staré Město, obec Praha, vše včetně součástí a příslušenství do spoluvlastnictví Filosofického ústavu AV ČR, v. v. i., Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i., a Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i., a to každému z ideální 1/3;

- vložení budovy v části obce Bubeneč č. p. 447 na pozemku p. č. 804/1 v katastrálním území Bubeneč, obec Praha, a pozemku p. č. 804/1 v katastrálním území Bubeneč, obec Praha, vše včetně součástí a příslušenství na adrese Puškinovo nám. 9, do vlastnictví Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i.

Vyslovila souhlas

- s programem *Týdne vědy a techniky 2007*;
- s těmito majetkovými záležitostmi:
  - s prodloužením nájemní smlouvy o bezúplatném užívání nebytových prostor v Legerově ulici mezi AV ČR a Hasičským záchranným sborem hl. m. Prahy;
  - s nájemní smlouvou mezi Ústavem geoniky AV ČR, v. v. i., a společností S.M.K., a. s.;

- s koupí pozemku v k. ú. Lysolaje pro výstavbu nové budovy Geologického ústavu AV ČR, v. v. i.

Jmenovala

- Ing. J. Jeřábkovou členkou Ekonomické rady AV ČR s hlasem poradním;

- Ing. E. Novákovou tajemnicí Ekonomické rady AV ČR.

Vzala se souhlasem na vědomí

- stanovisko AV ČR k *Zelené knize – Evropský výzkumný prostor: nové perspektivy* (viz http://www.avcr.cz/data/zinfo/stanoviska/stanovisko_avcr_k_zelene_knize.pdf).

Doporučila předsedovi AV ČR,

- aby převzal záštitu nad mezinárodní fyzikální konferencí *Frontiers of Quantum and Mesoscopic Thermodynamics 2008 (FQMT08)*, která se bude konat ve dnech 28. července až 2. srpna 2008 v Praze;

- aby převzal záštitu nad prvním pražským seminářem Spolku akademiků Židů (SAŽ), který se bude konat dne 8. listopadu 2007 v prostorách Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Vzala na vědomí

- souhrnnou zprávu o implementaci ekonomického informačního systému (EIS) v Akademii věd ČR;

- zprávu o *The Central European Journal of Social Science and Humanities* (CEJSH);

- zprávu o postupu příprav výstavby Institutu aplikovaných věd (IAV);

- zpracovaný generel areálu Mazanka a doporučuje jeho projednání v areálové radě ředitelů;

- zprávy o výsledcích kontrol v Ústavu přístrojové techniky AV ČR, v. v. i., a ve Fyziologickém ústavu AV ČR, v. v. i., a o opatřeních k nápravě zjištěných nedostatků;

- informaci o Akademickém roamingovém systému eduroam.

Společnost **Astropis** ve spolupráci s **Českou astronomickou společností** a za podpory **Fondu T-Mobile** pořádá **24. listopadu 2007** již šestý přednáškový

Den s Astropisem,

který se uskuteční v budově Akademie věd ČR, Národní 3, Praha 1.

Přednášky na astronomická témata přednesou: dr. Jiří Grygar (FZÚ AV ČR, v. v. i.), dr. Vladimír Kopecký (ÚFP AV ČR, v. v. i.), prof. Petr Kulhánek (FEL ČVUT a HaP Praha), Mgr. Pavel Najser (HaP Praha), Mgr. Petr Scheirich (AsÚ AV ČR, v. v. i.) a dr. Michal Sobotka (AsÚ AV ČR, v. v. i.).

Vzhledem ke kapacitě sálu je nutná rezervace na internetové stránce <http://www.astropis.cz>, podrobný program tamtéž. Vstup na akci je zdarma.

SAYING IT ...ON PAPER (18)

FOTO: TOMAŠ URBÁNEK, ARCHIV AUTORA

“You have hissed your mystery exam,” said the Reverend William Spooner to an Oxford student. The student bit his lip to keep from smiling, and offered an excuse for missing his history exam. He would soon tell his classmates that Spooner had done it again, and “You have hissed your mystery exam” would be added to the list of spoonerisms including “a scoop of boy trouts,” for a troop of boy scouts; “Let me sew you to your sheet,” for Let me show you to your seat; and “Let us drink to the queer old Dean,” for Let us drink to the dear old Queen.

Dendopedology – that’s what Prince Philip, Duke of Edinburgh, might have called it. It is “the science of opening your mouth and putting your foot in it. I’ve been practicing it for years.” So have I, Prince Philip, and as long as these delightful language gaffes create a little pleasure, let’s not stop them. Let’s celebrate them!

And why not? We all make errors. Lewis Thomas, the noted essayist of science, said, “we are built to make mistakes, coded for errors.” Indeed we are. I am. A doctor suggested I take a new medicine along on my canoe trip. He said it was good for bee stings, mosquito bites, poison ivy, and I said, “A pancreas.” He smiled (a nice man), “Yes, a panacea.” I imagine he celebrated that error with friends.

Oh sure, errors can be serious, but they’re also fun. A brochure stated: “the royal city of Most was found in 1238.” I asked how long it had been lost. In Budapest, a river cruise on the Danube announced it had “language speaking hostesses.” I wondered what they spoke when off duty. I asked a waitress in Debrecen for a Coke. She asked, “Light or simple?” I wasn’t sure what a “simple” Coke was, so I ordered “light.” A box of soy meat in Prague wanted to say it was “tasty,” but instead said “tasted.” A guarantee, but hardly hygienic. An elderly lady on a historical farm outside of Kecskemét explained how the oven in her grandmother’s house was heated: “Grandmother used dried reeds and mice.” My

wife gasped, “Were the mice dried?” “A little,” the lady said, “but just the insides.” She meant to say “maize.” Her grandmother burned corn cobs, not mice.

The familiar name for some of these errors is a slip of the tongue. If you want to get fancy, lapsus linguae means slips of the tongue, and lapsus calami means slips of the pen (that’s what I read anyway). But there’s also parapraxis, commonly known as a Freudian slip – that’s where an error supposedly reveals a subconscious belief, thought, or emotion. Now we’re getting into dangerous territory. A young woman says, “I want to be your life.” She thought she was going to say, “I want to be your wife.” What did she really mean? What would Dr. Freud say? A waitress offers dessert: Parisian Peach Pie or Pineapple Passion Cake. A young man says, “Personal Passion, please.” A joke or a Freudian slip? It’s safer to just say, “Cake.”

Spoonerisms, slips, parapraxes, whatever you call them are often delightful accidents. But some enjoyable errors are not accidents at all; they are cleverly invented language tricks, but that’s for next month. Right now, I’m running out of sprinting pace – I mean printing space. So, until next month, I’ll just say, “Eyeball.” (Bye all) ■

RICHARD HAAS,

Oddělení studia jazyků ÚJČ AV ČR, v. v. i.

Učená společnost České republiky, o. s.,

si Vás dovoluje pozvat na přednášku
prof. Ing. Karla Ulbricha, DrSc.,

**Možnosti použití syntetických polymerů při vývoji léčiv:
od protinádorové ke genové terapii.**

Přednášku uvede a diskusi bude řídit prof. RNDr. Blanka Říhová, DrSc.,
místopředsedkyně Rady Učené společnosti České republiky, o. s.

Přednáška se koná v úterý **13. listopadu 2007 od 15:00 hod.**

v místnosti č. 206 budovy AV ČR, Národní 3, Praha 1.

DOBŘÁ KNIHA URČITĚ STOJÍ ZA ÚSILÍ

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SŠČ

„S pomocí knih se mnozí stávají učenými i mimo školu. Bez knih pak nebývá učený nikdo ani ve škole,“ říká náš významný přední myslitel Jan Amos Komenský. Ne náhodou předsedá Ediční radě Akademie věd ČR člověk, který svou badatelskou činnost zasvětil právě tomuto Učitelu. Komenský jej inspiruje zejména svou pracovitostí a snahou po dokonalosti vlastní práce. Dr. Martina Steinerová, která se již šest let stará o vydávání vědecky kvalitních děl pocházejících z pracovišť AV ČR, jsme požádali, aby čtenářům představil činnost Ediční rady.

Mohl byste, prosím, čtenářům prozradit a přiblížit poslání, koncepci a cíle Ediční rady?

Ediční rada AV ČR (EdR) je stálým pomocným a poradním orgánem Akademické rady (AR) AV ČR pro ediční činnost. Plní jednak úkoly koncepční – má se vyjadřovat k činnosti nakladatelství Academia a k ediční problematice v AV ČR – jednak v praktické rovině rozhoduje o dotacích na ediční činnost v rámci AV ČR. Dnes se to týká knižních publikací, protože v loňském roce AR rozhodla o zrušení dosavadního systému dotací na vydávání časopisů a sumu vydělovanou na tyto dotace rozdělila pracovištím přímo do jejich rozpočtu. Ediční radě však zůstává úkol sledovat, jak si vědecké časopisy vedou a jak si stojí v domácí i mezinárodní konkurenci, a případně reagovat či upozorňovat na problémy, kdyby se v této oblasti vyskytly.

Jakými kritérii se Ediční rada řídí? Dá se říct, že se na trh všeobecně dostává více a více titulů? „Zpřísňují“ se kritéria v závislosti na počtu publikací? Kolik knih ročně se vydává za podpory AV ČR, jakého zaměření tituly převážně jsou?

Základním kritériem je samozřejmě vědecká kvalita díla, pro něž žádá jeho vydavatel o dotaci. Stojí-li v publikaci, že byla vydána s podporou Akademie věd ČR, mělo by samozřejmě jít o publikaci kvalitní,

o jejíž vydání má AV ČR vskutku zájem, jejíž vydání je v souladu s její vědní politikou. Přihlížíme dále také k závažnosti tématu a u publikací vědecko-populárních kromě toho k jeho atraktivitě; a protože jde o peníze, je třeba se při posuzování žádostí o dotace zabývat také ekonomickou rozvahou, tedy kalkulací nákladů a očekávaných výnosů s vydáním publikace spojených, ta je nezbytnou součástí žádosti o dotaci. Mimořádně bere EdR ohled i na kulturní a společenskou prestiž, již může pro AV ČR vydání některé publikace znamenat, ale i v těchto případech musí být vědecká úroveň takové publikace zaručena. V rámci AV ČR nebude nárůst vydávaných titulů velký. Nakladatelství Academia se po změně vedení orientovalo spíše na nižší roční produkci, ale na její kvalitnější skladbu a od ústavů výrazné zvýšení počtu vydaných knih neočekávám. Zvyšuje se však tlak na udělování dotací, počet žádostí o ně zatím skoro každoročně rostl až do r. 2005, kdy bylo podáno 79 žádostí o dotace (v r. 2002 jich bylo 57); roku 2006 došlo EdR 65 žádostí, letos jich je zatím 43. Roční počet udělených dotací kolísá (od r. 2002) mezi 43–47. Z těchto počtů je patrné, že nelze uspokojit všechny žádosti, což samozřejmě není nic divného nebo špatného, jiný problém představuje postupné snižování počtu publikací, jež posuzovatelé k dotaci nedoporučí. Zejména v nakladatelství totiž zpřísnilo

postup při podávání žádostí, a do EdR tak přijdou k projednání rukopisy, které už byly lektorovány. To je samozřejmě správný trend, problém je to z hlediska možnosti vyhovět žádostem o dotace. K jistému zpřísnění došlo i v EdR, ani ne v kritériích jako spíše ve snaze dodržovat naprosto důsledně všechny stanovené postupy a pravidla, což sice vyvolává určitou nespokojenost či netrpělivost některých autorů nebo vydavatelů, ale na druhé straně tím zajišťujeme korektnost celého procesu. Dotované tituly obsahově nepokrývají celé spektrum oborů a témat, jež jsou v AV ČR zastoupena. Na tom nevidím nic divného, kniha není ve všech oborech tím nejdůležitějším výstupem výzkumných aktivit – ostatně z toho plynou i jisté periodicky se vynořující problémy se systémem hodnocení výsledků výzkumu. Bez záruky úplnosti a s určitým zjednodušením převažují ve vědách o neživé přírodě matematika, informatika, astronomie, v ostatních přírodovědných oborech botanika a zoologie, v oborech společenskovědních a humanitních dějiny umění, literární věda, jazykověda, psychologie a historie. Početně jsou zdaleka nejvíce zastoupeny obory humanitní a společenskovědní – u nich je stále kniha významným výstupem, následují obory biologické a vědy o neživé přírodě, mezi nimiž už nejsou velké rozdíly v počtu dotovaných knih.

Domníváte se, že v současné době, kdy se neustále klade důraz na výzvu k excelenci, by se měla činnost Ediční rady ještě zlepšit, a pokud ano, v čem?

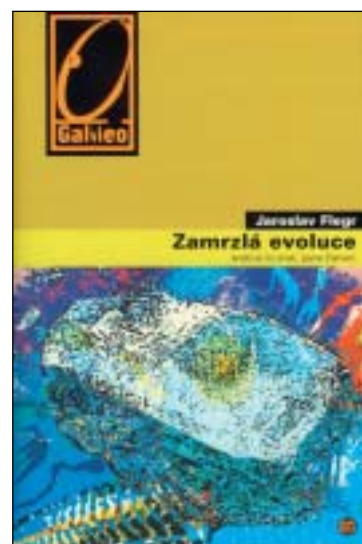
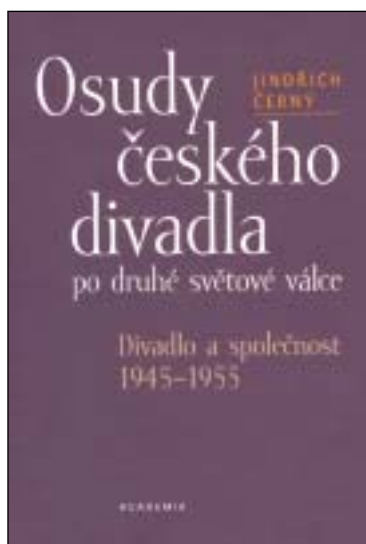
Zlepšovat je jistě možno vždy, nebo alespoň skoro vždy a ani rozhodování EdR by nemělo ono Vámi zmíněné volání po excelenci ztrácet ze zřetele. Drobné změny v postupech a pravidlech pro naši práci ostatně děláme skoro pořád, poslední změna *Pravidel pro udělování dotací AV ČR na vydávání vědecké a vědecko-populární literatury* je velmi čerstvá, byla AR schválena v červnu t. r. (text pravidel je vystaven na interních stránkách AV ČR v odd. *Projekty pod Podpora ediční činnosti v AV ČR*). Jsou-li to změny k lepšímu, nechť posoudí jiní, já spolu s kolegy v EdR doufáme, že ano. Zmíněné poslední změny znamenají určité zpřísnění našich pravidel, např. v tom, že nadále budeme přijímat pouze žádosti o dotace na publikace, jejichž předpokládaná ztráta činí alespoň 40 000 Kč, nebo ve stanovení lhůt pro zapracování připomínek recenzentů. V současné době tedy nevidím žádný konkrétní bod, v němž by bylo třeba hledat nějaké nové řešení, spíše podporovat vydavatele ve snaze podávat žádosti jen na kvalitní publikace, což se teď bude týkat asi spíše ústavů, aby se nerozhodovaly způsobem „potřebujeme vydat knihu, požádáme AV a EdR o dotaci“, nýbrž „máme kvalitní rukopis, který bude dobrou vizitkou ústavu i AV ČR, požádáme tedy o dotaci“. Nakladatelství Academia, jak už jsem zmínil, v tom svůj závažný krok nedávno učinilo. Pro současnou dobu tedy vidím jako program cesty ke kvalitě dotovaných

publikací důslednost, důslednost a důslednost v dodržování našich vlastních pravidel a postupů.

Jak dalece Vás práce v Ediční radě naplňuje? Která kniha, již Ediční rada podpořila, Vám udělala největší radost, a naopak, existuje titul, který Vás zklamal?

Nezapírám, že mi v AR byl svěřen „resort“, k němuž mám oborem a zřejmě i osobním zájmem velmi blízko, vážím si toho tím víc, že to se asi všem vážným kolegům v AR nepoštěstilo. Mohu tedy říci, třebaže té administrativy až byrokracie je v práci AR jistě mnoho, mám tu ostatně i jiné úkoly, že mě práce spojená s dotacemi na vydávání vědecké literatury docela těší, protože být, jak se říká, u toho, když vychází dobrá kniha, za nějaké úsilí určitě stojí. Těžko bych hledal knihu, která mi udělala největší radost. Osobně mi přinášejí radost publikace, o nichž jsem přesvědčen, že mají vznikat nebo být vydávány právě v Akademii věd, jako jsou díla typu *Dějiny českého výtvarného umění*, *Lexikonu české literatury* nebo v poslední době řady encyklopedických publikací k dějinám českého divadla, našly by se jistě další tituly mimo obdobné ediční řady. Zvláštní uspokojení mi přinesla kniha J. Flegra *Zamrzlá evoluce*, když získala ocenění Magnesia Litera. Že by mě některý z dotovaných titulů vyloženě zklamal, si opravdu nevzpomínám. Mimo dotované tituly byla jednou z vyloženě nepříjemných záležitostí ta, když se musel stáhnout celý náklad nekvalitně připravené a vytištěné publikace *Budoucnost svobody* (autor F. Zakaria).

V souvislosti s ediční činností se zabýváte studiem jazyka a stylu latinských prací J. A. Komenského a problematikou kritického vydávání jeho spisů. Máte pocit, že je odkaz J. A. Komenského naplňován? V současné době vychází nepřeberné množství názorných didaktických knih, ale jejich kvalita je často diskutabilní, existuje nějaký návod, jak se v nich vyznat?

K posuzování současné didaktické produkce se necítím kompetentní, už z toho důvodu, že v současné době nemám právě mnoho možností ji vůbec sledovat. Komenského didaktické názory mi připadají velmi rozumné a jistě přes určitou nevyhnutelnou zakotvenost ve své době i nadčasové. S naplňováním odkazu historických osobností je to ale obvykle komplikovanější. Lidstvo podlelo ideji pokroku a v perspektivě takového veřejného mínění se historické osobnosti samozřejmě neuplatňují se svými názory snadno. Jan Amos Komenský má alespoň to štěstí, že má už dlouhou řadu desetiletí své příznivce, kteří jsou ochotni jeho názory dále šířit, interpretovat a případně také prosazovat i do současné výchovné a vzdělávací praxe. Na druhé straně i on se stává obětí velmi rozšířeného přesvědčení o neustálém pokroku, a tudíž bývá vykazován do své historické epochy s jejími omezeními i „omezeními“, ačkoliv on sám viděl jistě přes hradbu řady oněch omezení. Obávám se tedy, že žádného důsledného naplnění jeho odkazu se nedočkáme. Ostatně ono k tomu odkazu patří i to, že při řešení, řečeno dnešní terminologií, globálních problémů, má být slyšen a nejen tolerován, nýbrž i vážen každý hlas, který chce k jejich řešení přispět, že klíčem k řešení zejména společenských problémů je výchova člověka (a to výchova k plnému lidství, k nejvyššímu možnému rozvoji tělesných i duchovních schopností každého jednotlivého člověka), k čemuž se sice čas od času v proklamacích hlásíme, avšak nejsem si vůbec jist, máme-li k tomu blízko.

Podrobné studium přední postavy v dějinách české vědy a kultury ve Vás jistě muselo zanechat „stopu“. Nakolik Vás myšlenky J. A. Komenského ovlivňují v reálném životě? Přijímáte od něj všechny, anebo s něčím výhradně nesouhlasíte?

To je velmi zajímavá otázka, na niž se mi neodpovídá snadno. Vliv takového duchovního velikána

může být „plíživý“, člověk si ho nemusí plně uvědomovat. Jenomže soustavná četba činí své. Už proto by se nějaké ty stopy jistě našly. Např. otázka názorové tolerance, a to nejen pro samotnou podstatu věci, nýbrž i pro tu cestu, kterou k ní sám Komenský během svého života směřoval. Inspirující je nepochybně jeho pracovitost, snaha po dokonalosti vlastní práce, aby výsledky odpovídaly záměrům a vlastním nárokům na jejich kvalitu. Jsou to tedy spíše metodické nebo etické stránky jeho odkazu, jimiž se cítím nějak zasažen, ať už mě k nim přivedl on, nebo souzněly s tím, co jsem získal výchovou či nasbíral se zkušenostmi. Nesouhlas vyvolává zejména jeho víra v různá dobová proroctví, v nichž spatřoval pokračování Božího zjevení, jež však byla spíše výrazem nespokojenosti s politickou situací a – obvykle ne zrovna podloženou – nadějí na jejich změnu. To je věc, která sice není nevysvětlitelná, ale asi by nedalo práci dokázat, že není tak docela v souladu s jeho jinými názory. Úmyslně se tedy vyhýbám obsahu jeho myšlenek, protože je-li mým úkolem je korektně zprostředkovávat a interpretovat, musím je chápat, a pokud najdu nějaké pochopení, už je těžší zaujímat nějaká výhradní, zejména nesouhlasná stanoviska. Na druhé straně nemíním problematické stránky odkazu Komenského zakrývat, nebo se dokonce tvářit, že nebylo dokonalejšího člověka (někteří strážci jeho odkazu k tomu mají sklony), jsou tu, ponechávám i historický velikán byl člověkem se svými slabostmi a omezeními. Já si myslím, že Komenskému náš kritický pohled na jeho život a dílo vůbec neublíží, může ho naopak zlidštit a někomu i přiblížit. Toho pozitivního i obdivuhodného na něm stále zůstane dost a dost.

GABRIELA ŠTEFÁNIKOVÁ
a MARINA HUŽVÁROVÁ

Výstavu zahájila vedoucí oddělení akvizice Dagmar Hartmanová (druhá zprava). Hosty dále přivítali předsedkyně Rady KNAV Ivana Kadlecová (vlevo), člen Akademičeské rady Rudolf Steiner a firmu Megabooks představila Jana Regnerová.

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SSC

MEGABOOKS

Již sedmý ročník prodejní výstavy firmy Megabooks, která se zabývá dovozem zahraniční vědecké a odborné literatury do České republiky, hostila od 17. září 2007 do 21. září t. r. Oválná studovna Knihovny Akademie věd ČR.

Pracovníci ústavů AV ČR i ostatní uživatelé KNAV si zde mohli prohlédnout, ale také vybrat i další tituly z katalogů a na místě si je objednat s 10% slevou přímo od pracovníka firmy Megabooks.

-red-

ODBORNÉ PUBLIKACE Z NAKLADATELSTVÍ ACADEMIA

MILAN POKORNÝ
**ROMÁNOVÁ EPOPEJ
V ŽÁNROVÝCH
A MEZILITERÁRNÍCH
SOUVISLOSTECH**

Publikace se zabývá románovou epopejí jakožto souhrnem žánrových předpokladů ke komplexnímu zachycení tématu, kterým je zpravidla rozměrný úsek reálného historického procesu. Analyzovaná prozaická díla byla vybrána z okruhu románových epopejí ve slovenské (a částečně české) literatuře 50. až 70. let 20. století.

JIŘÍ KŘEČEK
**JEDINEC: GEN – PROSTŘEDÍ
– VÝVOJ**

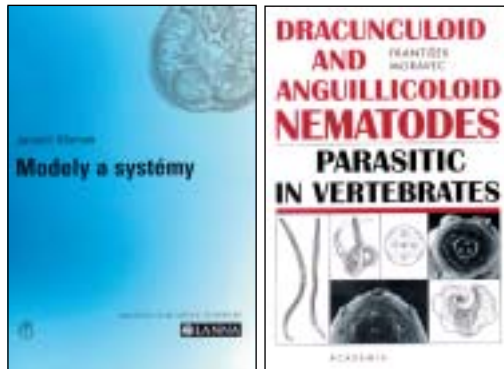
Jedinec zpravidla bývá brán jako uspořádaná a nedělitelná celistvá živá bytost. Záměrem autora knihy je doložit, že jedinec existuje také jako děj. Je uspořádán a nedělitelný nejen v prostoru, ale také v čase. Tento spis je určen především biologům, ale je též vhodným doplňkem pro studenty medicíny, kterým by mohl pomoci nalézt představu o souvislostech dějů probíhajících v živém organismu.

JAROMÍR KŘEMEN
MODELY A SYSTÉMY

Náplní publikace je teorie znalostních (kognitivních) modelů, přičemž takovým modelem se rozumí soubor relevantních znalostí o jisté ontologické entitě. Obsah knihy čerpá z poznatků kognitivní psychologie, z poznatků lingvistiky, teorie formálních jazyků i zcela nových poznatků týkajících se vágnosti významu jazykových konstrukcí.

MARCELLO BARBIERI
ORGANICKÉ KÓDY
Úvod do sémantické biologie

Práce z oboru teoretické biologie osvětluje čtenáři existenci organických kódů, které se v přírodě objevovaly v průběhu celé historie života a vyznačovaly tak její hlavní kroky. Tato kniha zaujme všechny biology a každého, kdo se zajímá o vznik a evoluci života na Zemi.

FRANTIŠEK MORAVEC
**DRACUNCULOID
AND ANGUILLICOLOID
NEMATODES PARASITIC
IN VERTEBRATES**

Anglicky psaná kniha je prvním monografickým zpracováním dvou významných skupin tkáňových parazitů. Poskytuje základní údaje o všech dosud známých druhích drakunkuloidních a anguillikoloidních hlístic a umožňuje jejich druhovou determinaci. Shrnuje dosavadní znalosti o taxonomii, morfologii, biologii a ekologii těchto parazitů, obsahuje určovací klíče, popisy a vyobrazení všech druhů, které cizopasí na obratlovcích, tedy i na lidech.

MARTINUS VELTMAN
**FAKTA A ZÁHADY VE FYZICE
ELEMENTÁRNÍCH ČÁSTIC**

Nositel Nobelovy ceny za fyziku ve svém díle přibližuje cestu, kterou moderní věda urazila při odkrývání záhad nitra hmoty. Autor předkládá nejen vědecký, ale také osobní pohled na pozoruhodný svět fyziky elementárních částic. Poutavý výklad je veden na úrovni přístupné studentům vyšších ročníků gymnázií.

NEJPRODÁVANĚJŠÍ KNIHY V KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA V ZÁŘÍ 2007

1. Beneš, E. – Paměti 1938–1945 I.–III., editor Hauner, M., Academia (s podporou Ministerstva zahraničních věcí ČR a AV ČR)
2. Bystrov, V. – Osud generála. Komentář k některým dokumentům o životě a tragickém konci Sergeje Vojcechovského (s podporou Ministerstva obrany ČR, Ministerstva kultury ČR, akciové společnosti Pražská energetika a Výboru „Oni byli první“)
3. Truhovičová-Gjuríková, D. – Ve stínu Alberta Einsteina: Tragický život Milevy Einsteinové-Maričové
4. Pokorný, Z. – Exoplanety – Najdeme ve vesmíru další Zemi? (vydáno s podporou AV ČR)
5. Mařík, V., Štěpánková, O. – Umělá inteligence 5 (vydáno s podporou AV ČR, grantů a výzkumných projektů, pozn.: grantů a projektů je 25)

Tituly ostatních nakladatelů:

1. Luňák, P. – Plánování nemyslitelného. Československé válečné plány 1950–1990, Dokořán
2. Singh, S. – Velký třesk, Argo/Dokořán
3. Fromm, E. – Anatomie lidské destruktivity, Aurora
4. Sak, R. – Josef Jungmann. Život obrozence, Vyšehrad
5. Spiegel, P. – Kdo jsou Židé?, Barrister & Principal

Knihkupcův tip:

1. Lewis-Williams, D. – Mysl v jeskyni – Vědomí a původ umění, Academia

SOŇA JANOVCOVÁ,
vedoucí knihkupectví Academia,
Václavské náměstí 34, Praha 1

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SSC

Jan Škoda is presenting the modern conference hall which was built in the upper part of the Liblice Château.

What exactly does the term **“Excellence in Science”** mean was the subject of a talk by the president of Academy of Sciences of the Czech Republic, Václav Pačes for the *Academic bulletin*.

DIRECTORS

In the summer issue of *Academic Bulletin*, 53 directors of all Academy institutes were introduced. They will be in charge of their institutes during the next five years. In this issue, we have asked them three questions: In which direction they will lead the development of their institute? What are they doing to reach excellence in science? If they can lead the institutions in accordance with the new statutes called “Public Research Institution”.

EVENT

The Conference Centre at Château Liblice

Château Liblice, the property of the Academy of Sciences of the Czech Republic for more than fifty years, was opened as a conference center in a ceremony on 6 September 2007.

SCIENCE AND RESEARCH

European School of High-Energy Physics

The 2007 European School of High-Energy Physics is designed primarily for students in experimental HEP who are in the final years of work towards their PhDs. The school was conducted 19 August to 1 September 2007 in the Třešň Chateau Hotel. It was organized by the Joint Institute for Nuclear Research (JINR), Dubna, Russia, and the European Organization for Nuclear Research (CERN), Geneva, Switzerland together with the AS CR, and Charles University, Prague.

ICPIG second time in Prague

The XXVIII International Conference on Phenomena in Ionized Gases (ICPIG), a traditional conference with a remarkably long history, took place on 15 to 20 July 2007 in Prague. It explored not only the fundamentals of all kinds of plasmas and discharges, but also many applications such as plasma semiconductor processing, surface treatment and thin film technology, light sources and gaseous lasers, environmental protection and pollution control, sterilization and tissue engineering.

Děkujeme Vám, našim čtenářům, nejen za slova chvály, ale také za kritiku, která nám vždy dokazuje, že AB čtete, a tudíž má naše práce smysl. Pokusíme se některé zajímavé a podnětné reakce zařazovat častěji a vyvolávat aktivnější polemiku, jež by mohla nalézt stálé místo na <http://abicko.avcr.cz>.

Za odborný obsah příspěvků ručí autoři, redakce odpovídá za stylistickou a jazykovou úroveň.

OHLASY ČTENÁŘŮ – DŮVĚŘUJ, ALE PROVĚŘUJ

Encyklopedie *Universum* má samozřejmě řadu nedostatků, jak se koneckonců od obecných encyklopedií dá čekat. Je to publikace rozsáhlá, proto náchylná k jistému procentu chyb. Rovněž nejsem jejím příznivcem, ale občas ji do ruky vezmu – někdy poslouží, někdy ne.

Noticka Jiřího Fleischhansa je jistě právem kritická, ale pokud si bere na paškál překlad anglického výrazu, měl by tento výraz být uveden správně: „vesel“ znám pouze coby gen. pl. českého slova veslo. Takže se tento nemilý překlep stal pro mne zdrojem mírného vesselí.

Akademický bulletin na rozdíl od encyklopedie ovšem rozsáhlý není, tudíž je kvantitativně omezeno i jeho právo na procentuálně přijatelnou míru omylů, a to jak formálních, tak věcných.

Ty věcné jsou samozřejmě podstatně závažnější; v případě článku Jaroslava Foly *O tom, jak si učenci své shromáždování organizovali (AB 6/2007)* u mne budí přímo bytostný odpor. (Zde záměrně vynechávám titul p., neb opravdu nevím, zda by spíše nenále-

žel historický titul s.) Autor hned v prvním odstavci rozjždí úplný televizní seriál vadných informací, počínaje nesprávným Smithsonovým křestním jménem a jeho označením za Američana. Konkluze o „vztahu tehdejší americké společnosti k šíření výsledků vědy“ je jen bizarním vyvrcholením tohoto pseudovědného náhledu z krajiny za zrcadlem.

Pravda, pokud se snad J. Folta alespoň pokusil nahlédnout do *Universa*, omluvou by mu mohla být nepřítomnost hesel Smithson James či Smithsonian Institution (mimořadně „institute“, proto formálně a striktně gramaticky fem.). Snad by mu ale p. Fleischhans mohl poradit, jak na to někde jinde.

Jen z pikantnosti by mě zajímalo, zda zaprotestoval i nějaký akademik – jel jsem opravdu dlouho ve vlaku, tož jsem bulletin přelouskal skutečně celý. Moc hezké ilustrace a zajímavé poznatky v článku o florigenu, kde mi nezbyvalo, než zcela důvěřovat. ■

ALEŠ RICHTER,
ředitel Extriant Ltd., Londýn

NOVÉ KNIHY

NAKLADATELSTVÍ ACADEMIA

CHARTA 77: DOKUMENTY 1977–1989

V roce, kdy Charta 77 slaví třicáté výročí svého vzniku, se čtenáři do rukou dostává první kompletní, bohatě komentovaná edice všech dokumentů Charty 77 doplněná historickou studií a dalšími dokumenty, včetně příloženého CD. Třísvazková publikace vyšla za podpory Nadace Fritze Thyssena a stala se nepostradatelnou pomůckou pro jakékoli seriózní studium dějin Československa v období tzv. normalizace.

Prečan, V., Císařovská, B., Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., Praha 2007. Vydání 1.

MALÁ DOBA LEDOVÁ

Jak klima formovalo dějiny v letech 1300–1850

Kniha ukazuje, jak zásadně podnebí ovlivňovalo dějiny během malé doby ledové, tedy přibližně mezi 14. a 19. stoletím. Spolu s nenadálými sopečnými erupcemi stály klimatické výkyvy v pozadí četných ekonomických, sociálních i politických změn, kupříkladu Francouzské revoluce. Díky pokročilému výzkumu můžeme bohatě čerpat z minulosti, abychom přesněji předpovídali vliv globálního oteplování na lidskou společnost v budoucnosti.

Fagan, B., edice Galileo, Academia, Praha 2007. Vydání 1.

PROFESOR TRKAL

Pouť moderní fyzikou

V roce 50. výročí úmrtí profesora teoretické fyziky Viktora Trkala se ke čtenáři dostává publikace podávající obraz o jeho cestě životem, vědou a pochopitelně i naší společností. Jeho životní i profesní pouť podstatně ovlivnila chod dějin, jimiž naše vlast v době jeho života procházela. Narodil se v r. 1888, když vrcholilo obrozenecké hnutí našeho národa, zažil dvě světové války a dvě diktatury a při tom za všech okolností věřil, že náš národ musí být a bude svobodný a silný.

Brdička, M., Trkal, V. ml., edice Paměť, Academia, Praha 2007. Vydání 1.

TAJEMNÉ HLUBINY ČASU

Tato kniha přináší záznam rozhovorů, které vedl redaktor Ivo Budil v populárně-vědeckém magazínu Českého rozhlasu 2 Praha Meteor s předním českým odborníkem na geologii profesorem Ivo Chlupáčem. Součástí knihy jsou ilustrace a fotografie nalezišť, lomů, jeskyní, zkamenělin a dalších pozoruhodností. Příložen je také CD se zvukovým záznamem několika rozhovorů.

Budil, I., Chlupáč, I., Academia, Praha 2006. Vydání 1.

UČENCI OČIMA KOLEGŮ, ŽÁKŮ A NÁSLEDVNÍKŮ

Soubor medailonů, které byly předneseny na zasedáních Učené společnosti České republiky, představuje poutavou formou významné, především české vědce, ale i několik vědců zahraničních. Autoři jednotlivých medailonů, rovněž špičkoví vědeckí pracovníci, okořenili svůj výklad o jednotlivých osobnostech přímým vztahem na úrovni žáků či kolegů.

Hlaváček, I., Jedináková, J., edice Paměť, Academia, Praha 2007. Vydání 1.

LIKVIDACE

Autorem tohoto románu, jenž se zabývá reflexí tíživého fenoménu holocaustu, je maďarský nositel Nobelovy ceny za literaturu Imre Kertész. Pokusil se jím udělat tečku za svým „věčným tématem“ holocaustu jako konce evropské kultury. Hlavní postavou jeho díla je spisovatel B., který se po celý svůj život musí vyrovnávat se svým morálním údělem – židovstvím. Příběh začíná v době, kdy si spisovatel B. dobrovolně bere život.

Kertész, I., Academia, Praha 2006. Vydání 1.

AKADEMIE VĚD ČR ZVE NA

TÝDEN VĚDY A TECHNIKY

7.

**1. – 11.
LISTOPADU
2007**

DNY OTEVŘENÝCH DVEŘÍ PRACOVÍŠŤ AV ČR
BRNO ČESKÉ BUDĚJOVICE OLOMOUC OSTRAVA PRAHA

WWW.AVCR.CZ/TYDENVEDY

SKUPINA ČEZ

HLAVNÍ PARTNER

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

ČESKÁ TELEVIZE